

Stenografični zapisnik

šeste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani,

dne 14. novembra 1905.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton pl. Detela. Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik Teodor Schwarz in c. kr. okrajni glavar Viljem Haas. — Vsi člani razun: knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič in Njega ekscelexca baron Schwegel. — Zapisnikar: Deželni tajnik Fran Uršič.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika V. deželnozbornske seje dne 8. novembra 1905.
2. Naznanila deželnozbornskega predsedstva.
3. Utemeljevanje nujnih predlogov.
4. Priloga 47. Ustavnega odseka poročilo o nujnih predlogih poslancev dr. Šusteršiča in tovarišev v zadevi izpremembe deželnega reda in deželnega volilnega reda ter poslancev Ivana Hribarja in tovarišev v zadevi izpremembe državnozbornskega volilnega reda (k prilogi 35 in 36).
5. Volitev upravnega odseka 12 članov.
6. Volitev verifikacijskega odseka 9 članov.
7. Volitev odseka za letno poročilo 9 članov.
8. Poročilo o delovanju deželnega odbora za dobo od dne 1. januarja do konca decembra 1904.
Poročila deželnega odbora, s katerimi se predloži:
9. Priloga 1. Računski sklep kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za l. 1904.
10. Priloga 2. Računski sklep deželnega posojilnega zaklada za l. 1904.
11. Priloga 3. Računski sklep deželnokulturnega zaklada za l. 1904.
12. Priloga 4. Dovolitev deželnega prispevka za pogozditev pašnikov na Nanosu graščaka Karola Mayerja v Ložah.
13. Priloga 5. Računski sklep zaklada deželne prisilne delavnice za l. 1904.
14. Priloga 6. Računski sklep normalnošolskega zaklada za l. 1904.
15. Priloga 7. Dovolitev deželnega prispevka za uravnavo Save na progi Laze-Senožeti med km 22·9 do 23·8.
16. Priloga 8. Računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za l. 1904.

Stenographischer Bericht

der sechsten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 14. November 1905.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Ebler von Detela. Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Theodor Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Wilhelm Haas. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič und Seine Exzellenz Freiherr Josef Schwegel. — Schriftführer: Landtschafts-Sekretär Franz Uršič.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der V. Landtags-Sitzung vom 8. November 1905.
2. Mitteilungen des Landtags-Präsidenten.
3. Begründung der Dringlichkeitsanträge.
4. Beilage 47. Bericht des Verfassungsausschusses über die Dringlichkeitsanträge der Abgeordneten Dr. Šusteršič und Genossen inbetreff Aenderung der Landesordnung und der Landtags-Wahlordnung, sowie der Abgeordneten Ivan Hribar und Genossen inbetreff Aenderung der Reichsrats-Wahlordnung (zur Beilage 35 und 36.)
5. Wahl eines Verwaltungsausschusses von 12 Mitgliedern.
6. Wahl eines Verifikationsauschusses von 9 Mitgliedern.
7. Wahl eines Rechenschaftsberichts-ausschusses von 9 Mitgliedern.
8. Rechenschaftsbericht des Landesauschusses für die Zeit vom 1. Jänner bis Ende Dezember 1904.
Berichte des Landesauschusses, mit welchem vorgelegt wird:
9. Beilage 1 Rechnungsab-schluß des krainischen Lehrer-Pensionsfonds für das Jahr 1904.
10. Beilage 2 Rechnungsab-schluß des Landesanlehensfonds für das Jahr 1904.
11. Beilage 3. Rechnungsab-schluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1904.
12. Beilage 4. Bewilligung eines Landesbeitrages für die Auf-forstung der dem Gutsbesitzer Karl Mayer in Leutenburg ge-hörigen Hutweiden am Nanos.
13. Beilage 5. Rechnungsab-schluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1904.
14. Beilage 6. Rechnungsab-schluß des Normalschulfonds für das Jahr 1904.
15. Beilage 7. Bewilligung eines Landesbeitrages zur Regulierung der Save in der Strecke Laaje-Senožet zwischen km 22·9 bis 23·8.
16. Beilage 8. Rechnungsab-schluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1904.

17. Priloga 9. Računski sklep muzejskega zaklada za l. 1904.
18. Priloga 10. Računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za l. 1904.
19. Priloga 11. Računski sklep gledališkega zaklada za l. 1904.
20. Priloga 12. Računski sklepi bolnišničnega, porodnišničnega in najdenišničnega zaklada za l. 1904.
21. Priloga 13. Računski sklep kranjske kmetijske šole na Grmu za l. 1904.
22. Priloga 14. Računski sklep deželnega zaklada za l. 1904.
23. Priloga 15. Proračun učiteljskega pokojninskega zaklada za l. 1906.
24. Priloga 16. Proračun deželnega posojilnega zaklada za l. 1906.
25. Priloga 17. Proračun Grmskega zaklada za l. 1906.
26. Priloga 18. Proračun deželnokulturnega zaklada za l. 1906.
27. Priloga 19. Poročilo deželnega odbora o volitvi dveh deželnih poslancev iz volilnega razreda velikega posestva.
28. Priloga 20. Poročilo deželnega odbora gledé dovolitve višjih nego 20% doklad za cestne namene.
29. Priloga 21. Poročilo deželnega odbora o zgradbi okrajne ceste Krmelj-Tržišče z dotičnim načrtom zakona
30. Volitev deželnega odbornika iz kurije velikega posestva.
31. Priloga 23. Poročilo deželnega odbora glede zopetne predložitve v deželnozborskih zasedanjih l. 1902, 1903 in 1904 nerešenih predlog.
32. Priloga 22. Proračun zaklada deželne prisilne delavnice za l. 1906.
33. Priloga 24. Poročilo deželnega odbora o prošnji mestne občine ljubljanske za dovoljenje, da sme vsled neizvršenih raznovrstnih javnih del prihranjeni znesek 170.000 kron porabiti v pokritje primanjkljaja pri stroških za povečanje mestne elektrarne.
34. Priloga 25. Proračun gledališkega zaklada za l. 1906.
35. Priloga 26. Poročilo deželnega odbora o tem, da voli deželni zbor 4 člane in 4 namestnike v pridobninsko deželno komisijo za Kranjsko, potem 8 članov in 8 namestnikov v prizivno komisijo glede osebne dohodnine za Kranjsko.
36. Priloga 27. Proračun normalnošolskega zaklada za l. 1906.
37. Priloga 28. Poročilo deželnega odbora o preložitvi belopeške deželne ceste na Štiklu.
38. Priloga 29. Poročilo deželnega odbora gledé posledobne dovolitve deželnih prispevkov za več dovršenih vodovodov.
39. Priloga 30. Proračun muzejskega zaklada za l. 1906.
40. Proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za l. 1906.
41. Priloga 32. Poročilo deželnega odbora o oddaji del pri razširjalni zgradbi domobranske vojašnice.
42. Priloga 33. Poročilo deželnega odbora o podporah, ki jih je deželni odbor leta 1903, 1904 in 1905 obljubil iz deželnega zaklada nekaterim okrajnocestnim odborom.
43. Priloga 34. Proračuni bolnišničnega, blaznišničnega, porodnišničnega in najdenišničnega zaklada za l. 1906.
44. Priloga 45. Poročilo deželnega odbora gledé provizoričnega izboljšanja plač ljudskih učiteljev.
45. Priloga 48. Poročilo deželnega odbora gledé pogodbene dóbe za domobransko vojašnico v Ljubljani.
17. Beilage 9. Rechnungsabluß des Museumsfonds für das J. 1904.
18. Beilage 10. Rechnungsabluß der Garantiefonds der Unterfrainerbahnen für das Jahr 1904.
19. Beilage 11. Rechnungsabluß des Theaterfonds für das J. 1904.
20. Beilage 12. Rechnungsablüsse des Krankenhauses, Irrenhauses, Gebärhauses und Findelfonds für das Jahr 1904.
21. Beilage 13. Rechnungsabluß der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden für das Jahr 1904.
22. Beilage 14. Rechnungsabluß des Landesfonds für das J. 1904
23. Beilage 15. Vorschlag des Lehrpensionfonds für das J. 1904.
24. Beilage 16. Vorschlag des Landesleihensfonds für das Jahr 1906.
25. Beilage 14. Vorschlag der Staudner Fonds für das J. 1906.
26. Beilage 18 Vorschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1906.
27. Beilage 19. Bericht des Landesauschusses über die Wahl zweier Landtagsabgeordneten aus der Wählerklasse des Großgrundbesitzes.
28. Beilage 20. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung von mehr als 20%igen Umlagen für Straßenzwecke.
29. Beilage 21. Bericht des Landesauschusses, betreffend den Bau der Bezirksstraße Krmelj-Tržišče unter Anschluß des betreffenden Gezeugturmes.
30. Wahl eines Landesauschussesmitgliedes aus der Kurie des Großgrundbesitzes.
31. Beilage 23. Bericht des Landesauschusses, betreffend die WiederVorlage der in den Landtagsessionen der Jahre 1902, 1903 und 1904 unerledigt gebliebenen Vorlagen.
32. Beilage 22. Vorschlag des Landes-Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1906.
33. Beilage 24. Bericht des Landesauschusses, betreffend das Ansuchen der Stadtgemeinde Laibach um Bewilligung der Verwendung eines infolge Nichtausführung verschiedener öffentlicher Arbeiten in Ersparrung gekommenen Betrages von 170.000 Kronen zur Deckung eines Fehlbetrages bei den Kosten für die Vergrößerung des städtischen Elektrizitätswerkes.
34. Beilage 25. Vorschlag des Theaterfonds für das Jahr 1906.
35. Beilage 26. Bericht des Landesauschusses, betreffend die vom Landtage vorzunehmende Wahl von 4 Mitgliedern und 4 Stellvertretern in die Erwerbsteuer-Landeskommission für Krain, dann von 8 Mitgliedern und 8 Stellvertretern in die Personaleinkommensteuer-Berufungskommission für Krain.
36. Beilage 27. Vorschlag des Normalschulfonds für das J. 1906.
37. Beilage 28. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Umlageung der Weißenfelder Landesstraße am Stückelberge.
38. Beilage 29. Bericht des Landesauschusses, betreffend die nachträgliche Bewilligung von Landesbeiträgen für mehrere ausgeführte Wasserversorgungsanlagen.
39. Beilage 30. Vorschlag des Museumsfonds für das J. 1906.
40. Beilage 31. Vorschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1906.
41. Beilage 32. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Vergabung der Arbeiten beim Erweiterungsbaue der Landwehrkaserne.
42. Beilage 33. Bericht des Landesauschusses, betreffend die in den Jahren 1903, 1904 und 1905 einigen Bezirksstraßenanschlüssen in Aussicht gestellten Unterstützungen aus dem Landesfonde.
43. Beilage 34. Vorschläge des Krankenhauses, Irrenhauses, Gebärhauses und Findelfonds für das Jahr 1906.
44. Beilage 45. Bericht des Landesauschusses inbetreff der provisorischen Aufbesserung der Volksschullehrerbezüge.
45. Beilage 48. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Vertragsdauer für die Landwehrkaserne in Laibach.

Začetek seje ob 10. uri 35 min. dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 35 Min. Vormittag.

Deželni glavar:

Proglašam sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika V. deželnozbornice seje dné 8. novembra 1905.

1. Lesung des Protokollles der V. Landtagsitzung vom 8. November 1905.

Tajnik Uršič:

(Bere zapisnik V. seje v slovenskem jeziku. — Liest das Protokoll der V. Sitzung in slovenischer Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

Gospod poslanec dr. Šusteršič se je oglašil k besedi k dnevnemu redu.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Kot tretjo točko današnjega dnevnega reda čitam „utemeljevanje nujnih predlogov“.

Opozarjal bi častitega gospoda deželnega glavarja na okoliščino, da nujni predlogi ne tvorijo nobenega dela dnevnega reda, temveč da stoje vedno pred dnevnim redom, ker poslovnik določa, da se mora vsakdo, ki vloži nujni predlog, takoj dopustiti k utemeljevanju nujnosti. Opozarjal bi tukaj na običaje vseh parlamentov, tudi dunajske poslanske zbornice, kjer se ravnatao prakticira. Mi se hočemo le zavarovati zoper kak prejudic, ki bi se lahko izvajal iz tega, da se nujni predlogi smatrajo kot točka dnevnega reda in zato bi prosil častitega gospoda deželnega glavarja, da v bodoče nujnih predlogov ne bo več dajal na dnevni red, ker smatram to za kršenje pravnega reda.

Druga stvar, zaradi katere sem se oglašil k besedi, je ta, da smo se, gospoda moja, mi zbrali dné 25. oktobra letošnjega leta, pa še do danes nam ni bil predložen proračun deželnega zaklada za leto 1906. in vendar se imamo pečati s predlogami velikega, dalekosežnega finančijelnega uspeha; kako hočemo o tem sklepati, ako nam nedostaje podlaga za zadevno delovanje, namreč proračun za leto 1906?

Vprašam tedaj častitega gospoda deželnega glavarja, zakaj proračun do danes še ni bil predložen visoki zbornici, ko vendar se nahajamo že proti koncu letošnjega zasedanja?

Tretja stvar, zaradi katere sem se usojal oglašiti k besedi k dnevnemu redu, je ta. Vrsta nujnih predlogov leži še pred dnevnim redom, vendar pa

je želeli, da bi odseki poprej že prišli do stvarnega dela, tudi predno so še ti nujni predlogi rešeni.

Stavil bi torej nasvet, da bi se predloge, ki stojé na dnevnem redu današnje seje — izvzemši seveda 4. točko dnevnega reda obsegajočo poročilo ustavnega odseka o nujnih predlogih v zadevi volilne reforme — vse takoj odkazale dotičnim odsekom. To se mi zdi važno zaradi tega, ker imamo rešiti nekatere zelo nujne zadeve; na primer predvsem navajam le dve teh predlog, to je priloga 23., točka 1.: osuševanje Ljubljanskega barja, stvar, glede katere je bil finančni odsek v zadnji seji edin, da je nujno, da se reši še v tem zasedanju deželnega zbora. Nadalje druga nujna stvar so prošnje različnih cestnih odborov za povišanje cestnih doklad, in tako so še razne druge stvari, glede katerih bi bilo želeli, da se v tem zasedanju rešijo.

Stavljam torej ta nasvet, glede katerega se zavedam, da je v protislovju z določili poslovnega reda visoke zbornice, kateri pa se čisto lahko izvrši, ako se strinjajo vse stranke, kakor so se strinjale v tem pogledu tudi v zadnji seji finančnega odseka, in prosim častitega gospoda deželnega glavarja, da stavi tozadevno vprašanje do visoke zbornice.

Deželni glavar:

Glede že vloženi nujnih predlogov, ki se stavljaajo na dnevni red, omenjam le, da je bilo to dosedaj običajno in da nima drugega pomena, nego da gospodje poslanci, ko vidijo dnevni red, vedó, da pride to prvo na vrsto. To se pa lahko zopet opusti in se utemeljevanje nujnih predlogov ne bo več stavljaló na dnevni red.

Kar se tiče deželnega proračuna, moram le opozarjati, da je treba za sestavo deželnega proračuna, da so vsi drugi proračuni raznih fondov prej izdelani, ker pridejo vsi nedostatki, katere je pokriti iz deželnega zaklada, na primer za normalni šolski zaklad, za deželne dobrodelné zavode, za Grmsko šolo itd. v deželni proračun. Letos je med drugim tudi to delo zadržalo, ker so bile glede stavb, ki se morajo v deželni bolnici vršiti, šele potrebne preiskave in poizvedbe, in tako ni bilo mogoče deželnega proračuna končno sestaviti, dokler niso bili sestavljeni drugi proračuni. Zato se je tudi deželni odbor bavil z deželnim proračunom, ki je že cirkularil pri gospodih odbornikih šele v predzadnji seji preteklega tedna, in sedaj se bo, kakor hitro bo tiskan, takoj visokemu deželnemu odboru predložil.

Kar se tiče predloga gospoda poslanca dr. Šusteršiča, da bi se vse na dnevnem redu se nahajajoče točke izročile dotičnim odsekom, je to, kakor je gospod poslanec dr. Šusteršič sam pripoznal, stvar, za katero se mora visoka zbornica enoglasno izreči, oziroma glede katere je potrebno, da nihče proti temu ne ugovarja, ker po opravnem redu morajo najprej vsi nujni predlogi rešeni biti, predno morejo priti na vrsto druge točke dnevnega reda. Vidim pa, da bi bilo koristno in praktično, da se dotične točke dnevnega reda takoj odkažejo odsekom, da

pridejo le-ti v položaj precej pričeti z delom. Predno pa stavim to vprašanje na visoko zbornico, moram pa opozarjati, da so na dnevnem redu tudi nekatere take točke, katerih rešitev je sicer jako nujna, katere pa ne pridejo poprej v noben odsek, kakor na primer točka 30. „Volitev deželnega odbornika iz kurije veleposestnikov“. Mi imamo sedaj samo namestnika deželnoodborniškega, in če, kar — Bog obvaruj — ta gospod zbolji, nimamo nobenega, ki bi ga namestoval, in vendar zahteva opravični red za deželni odbor za sklepanje o nekaterih stvareh navzočnost vseh deželnih odbornikov. Torej ta volitev je nujna. Ravnotako nujna je točka 35. dnevnega reda: „Poročilo deželnega odbora o tem, da voli deželni zbor štiri člane in štiri namestnike v pridobninsko deželno komisijo za Kranjsko, potem osem članov in osem namestnikov v prizivno komisijo glede osebne dohodnine za Kranjsko.“ To je jako važno v interesu deželnega zbora, da voli svoje zastopnike v ti komisiji, to stvar ni treba izročiti nobenemu odseku, ampak izvrši naj se dotična izvolitev po visoki zbornici. Zaradi tega sem mnenja, da se ti dve točki, če visoka zbornica pritrdi, postavita na dnevni red ene prihodnjih sej (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Vsaj sta na dnevnem redu!“) ne da se izročita kakemu odseku.

Vprašam torej visoko zbornico, ali se strinja s tem, da se vse točke in priloge, ki so na dnevnem redu odkaže dotičnim odsekom, ne da bi se prej izvršile utemeljitve nujnih predlogov. Ako nihče temu ne ugovarja? —

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

smatram to kot sprejeto in vsled tega bom tudi pozneje predlagal, katerim odsekom naj se posamezne točke odkažejo.

Potemtakem bo treba voliti tudi druge odseke razun finančnega odseka, ki je že izvoljen in glede teh volitev želi morda kdo gospodov poslancev staviti kak predlog?

Poslanec dr. Šusteršič:

Predlagam, da se takoj v današnji seji, morebiti proti koncu seje, ali pa takoj sedaj, volijo tudi ostali odseki, in sicer upravni odsek 12 članov, verifikacijski odsek 9 članov in potem odsek za letno poročilo 9 članov.

Deželni glavar:

Po mojem mnenju, naj bi se volitve izvršile pred koncem seje, da bo sedaj moglo na vrsto priti utemeljevanje nujnih predlogov.

(Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Prosim!“)

Prej pa pride še točka:

2. Naznanila deželnozbornskega predsedstva.

2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Došle so predsedstvu visokega deželnega zbora razne peticije.

Prosim gospoda zapisnikarja, da jih izvoli prečitati.

Tajnik Uršič:

(bere: — liest:)

Kovačič Emanuel, upokojeni paznik deželne prisilne delavnice, sedaj v Stražiši, prosi za podaljšanje in zvišanje pokojninske doklade letnih 200 K.

(Se izročča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Der Verwaltungsrat des Elisabeth-Kinderspitals in Laibach bittet um Subventionsbewilligung.

(Se izročča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Der Laibacher Theaterverein bittet um Übernahme der Beheizungskosten für die Spielzeit 1904/5 und 1905/6 auf den Landesfond.

(Se izročča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Das Rektorat der k. k. technischen Hochschule in Graz bittet um Subventionsbewilligung für die dortige Freitisch-einrichtung.

(Se izročča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Die Brückengenossenschaft in Sagor bittet um Subventionsbewilligung der Brücke über die Save.

(Se izročča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Odbor „Glasbene Maticice“ v Ljubljani prosi za dovolitev izvanredne podpore 11.118 K 55 h. in zvišanje redne letne podpore na 7.200 K.

(Se izročča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Lindner Henrik, kontrolor deželne bolnice, prosi za dovolitev predplačila 2000 K.

(Se izročča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Altman Josip in pl. Novak Karol, odgonska sprevodnika v Ljubljani, prosita za zvišanje plač.

(Se izročča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Smrekar Josip in Kupfer Karol, odgonska sprevodnika v Ljubljani, prosita za zvišanje plač.

(Se izročča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Majer Josip, upokojeni nadučitelj v Ljubljani; prosi za odpust povračila preveč prejete petletnice.

(Se izročča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Posestniki iz Martinjaka pri Cerknici prosijo 30% prispevka za napravo vodnjaka.

(Se izročča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Zupanstvo v Toplicah prosi deželnega prispevka za popravo ondotnega vodovoda.

(Se izročča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Omejc Ferdinand, deželne blagajnice oficijal v Ljubljani, prošnja o zadevi njegovih petletnic.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vodstvo deželne prisilne delavnice predloži prošnjo paznikov za zvišanje plač.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vodstvo deželne bolnišnice predloži dve prošnji lekarnarja S. Gjegereca za definitivno nameščenje, zvišanje plače in dovolitev pomočnega magistra.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Dr. Walter Šmid, kustos v deželnem muzeju, prosi za definitivno nameščenje.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Skube Ivan, sluga c. kr. višje realke v Ljubljani prosi za zvišanje plače.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gombač Franc, potovalni vinarški učitelj, prosi za definitivno nameščenje.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Freyer Anna, Museal-Kustoswaise in Laibach, bittet um den Fortgenuß der Gnadengabe.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Sachs Alojzij, učitelj v deželni prisilni delavnici, prosi za definitivno nameščenje.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Dijaška kuhinja v Kranju prosi podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Jašovc Tekla, pomožna uradnica pri pošti, prosi za prispevek za vzgojo svoje hčerke.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Konzorcij za belokranjsko železnico prosi za prispevek k stroškom projekta za železnice Novomesto-Belokrajna.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Kastelic Anton, bivši deželni dacar v Dolenjem Logatcu, prosi za odpravnino oziroma pokojnino.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospodarski odbor v Št. Petru prosi za znižanje zemljemerskih stroškov za 1.353 K 63 h.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Krajni šolski svet v Harijah prosi za podporo za šolsko zgradbo.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Župni urad D. M. v Polju prosi, da se zgradi kapela v blaznici na Studencu.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Slovensko čebelarsko društvo v Ljubljani prosi za redno in izvanredno podporo.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Okrajnocestni odbor v Postojni prosi podpore za zgradbo mostu čez Pivko pri Vel. Otoku.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Sanitätsdistrikts-Vertretung in Gottschee um Zuerkennung des Öffentlichkeitsrechtes für das dortige Distrikthospital.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Županstvo v Draščah prosi za preložitev ceste iz Metlike v Drašče.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Drobnič izroča prošnjo posestnikov iz Fare in Hudegavrha, občine Bloke, za razdelitev nekega skupnega zemljišča.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Deželni glavar:

Naznaniti mi je, da je gospod poslanec ekszellenca Schwegel vsled bolezni zadržan, udeležiti se današnje seje.

Sedaj pride na vrsto točka:

3. Utemeljevanje nujnih predlogov.

3. Begründung der Dringlichkeitsanträge.

in sicer najprej nujni predlog gospodov poslancev dr. Šusteršiča, Jakliča, Povšeta in tovarišev glede pobiranja deželne doklade od krošnjarske pridobnine, ki se glasi:

„Deželni zbor naj sklene:

1. Deželnemu odboru se prepoveduje pobirati deželno doklado od krošnjarske pridobnine.

2. Deželnemu odboru se ukazuje, da krošnjarjem vrne deželno doklado, ki so jo vplačali od 1. januarja 1903 dalje od krošnjarske pridobnine.

3. Deželnemu odboru se nalaga, vse potrebno ukreniti, da se razbremenijo pravi krošnjarji tudi od vseh drugih avtonomnih doklad; v ta namen naj deželni odbor predloži v najkrajšem času zbornici potrebne predloge.“

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo v utemeljevanje nujnosti.

Poslanec dr. Šusteršič.

Visoka zbornica!

V seji poslanske zbornice državnega zbora dne 5. oktobra t. l. razvil je tovariš gospod poslanec Šuklje pretresljivo podobo gospodarskih razmer

naše Dolenjske, podobo, koji daje markantni značaj vedno naraščajoče izseljevanje, izseljevanje, katero naravnost pustoši naše dolenjske vasi. Mej tiste pokrajine naše dežele, ki so po izseljevanju najbolj prizadete, spada v prvi vrsti politični okraj kočevski.

Težavni gospodarski položaj teh krajev je provzročil, da so predniki našega vladarja podarili tej pokrajini in še nekaterim občinam črnomaljskega in novomeškega okraja, ki kažejo enako socialno in gospodarsko strukturo, posebne krošnjarske privilegije in nobenega dvoma ni, da ta krošnjarski privilegij, ki je bil podeljen prvič že l. 1264 od Friderika IV., da je ta krošnjarski privilegij omogočil, da imamo v teh peščenih pokrajinah dolenjskih danes še kmetski stan. Krošjarstvo je omogočilo prebivalstvu te pokrajine, obstoječe osobito iz kmetov, pridobiti si obratnih sredstev za vzdrževanje svojega kmetkega gospodarstva.

V času, ko ni kmetkega dela, podal se je kmetovalec kot krošjar po svetu, bodisi, da prodaja izdelke svoje domače obrti, bodisi, da prodaja drugo blago. Tako si je prihranil krajcar za krajcarjem, mej hudim bojem za vsakdanji kruh si je prislužil v tujini nekoliko denarja in si ustvaril tako možnost, nadalje izvrševati svoj poglavitni poklic kot kmetski gospodar doma in ohranil posestvo sebi in svojej rodovini.

Žalibog, gospoda moja, so se razmere krošjarjev v zadnjih letih zelo poslabšale. Mnoge in velike občine krošjarstvu vobče niso naklonjene in žalibog, da čestokrat niso ločile krošjarja od krošjarja, temveč, da so postopale proti krošjarstvu v obče po enem in istem merilu. Vpitje proti krošjarjem postalo je jako popularna beseda v mnogih krajih naše države in posledica tega je, da se tudi politična oblastva niso mogla odtegovati tej besedi in da so pod pritiskom javnega mnenja začela po nekaterih krajih postopati jako trdo in, reči moram, naravnost tudi jako krivično proti krošjarjem in osobito proti krošjarjem političnega okraja kočevskega.

Gospoda moja! Glavna napaka je ta, da nasprotniki krošjarstva v obče niso znali ločiti krošjarja od krošjarja. Ne da se zagovarjati židovskega krošjarja, prišedšega navadno iz Galicije, kojega posej obstoja v tem, da prodaja slabo „pofelblago“ na videz poceni, v resnici pa drago v primeri s pravo vrednostjo blaga, ki oslepari na enej strani konsumente, na drugej strani pa oškoduje stalno trgovino, trgovca, ki mora prenašati velika davčna bremena v prid državi, deželi in občini.

Ali vse drugače, gospoda moja, krošjar iz političnega okraja kočevskega! Njegov poklic krošjarstvo sploh ni! Njegov pravi poklic je kmetijstvo in krošjarstvo mu služi le kot postranska panoga njegovega gospodarstva, da se zamore držati na rodnej zemlji, na rodnih tleh; in havziranje naših krošjarjev tudi ne obsega nobene bistvene konku-

rence ostalim trgovcem. Ribničan, ki krošjarji s svojo suho robo, je gotovo v prid konsumentov in reči se mora, da so se ljudje, ne samo pri nas, ampak tudi po drugih deželah, po nemških deželah naše države in deloma tudi na Ogrskem, popolnoma privadili temu, da ob gotovih časih potrka na vrata Ribničan s suho robo in gospodinja kupi pri njem, kar v gospodinjstvu od tega blaga potrebuje.

In kar se tiče havziranja s pomarančami, sardinami in enakim blagom, je to tako nedolžno krošjarjenje, ki, — bi rekel, — nekako pripomore k zabavi po gostilnah in drugih javnih lokalih, da je nemogoče govoriti o kakej konkurenci.

Ali bodi temu, kakor hoče, iz našega stališča moramo želeli temu krošjarju — Ribničanu, Laščanu, Kočevarju — najboljše uspehe, zaradi tega, ker je vsak krajcar, katerega si ti krošjarji prislužijo izven dežele, v dobiček naše dežele, osobito pa v blagorin v korist kmetkega stanu prizadete pokrajine.

Gospoda moja, krošjarjenje iz tega okraja pa je postalo težavno tudi iz drugih vzrokov. Težavno je zaradi tega, ker so se v zadnjem času bistveno pomnožila davčna bremena, koja se krošjarju nalagajo, tako pomnožila, gospoda moja, da je vsled tega velik del krošjarjev izgubil veselje do krošjarjenja. In kaj je posledica, gospoda moja? Ne da bi krošjar potem ostal doma, ne da bi krošjaril, ampak posledica je bila pa ta, da je zapustil sam ali z rodbino domovino, Avstrijo in šel v Ameriko iskat svoj kruh.

Dejansko je istina, da je izseljevanje iz teh revnih krošnjarskih občin v zadnjih časih tako strahovito narastlo, da postaja to izseljevanje veliko vprašanje za celo deželo.

Meni žal statistični material glede posameznih občin ni na razpolago, ali navajam naj le eno občino kot zgled: Črmošnjice v novomeškem okraju. Ta občina spada mej tiste krošnjarske občine, ki uživajo krošnjarske privilegije po sedaj veljavnem krošnjarskem zakonu. Šematizem izkazuje 2700 duš, in od teh 2700 duš jih je 1000 v Ameriki, gospoda moja! V občini Nesseltal na Kočevskem, gospoda moja, je prebivalstvo v približno 10 letih palo od 2000 duš na 1600. In podobno sliko kažejo sploh občine predmetnih pokrajin.

Temu nasproti, gospoda moja, ne more biti dvoma, da je dolžnost visokega deželnega zastopa, da iz svoje strani stori vse, kar je v njegovej moči, da se to privilegovano krošjarstvo ne obtežuje, da se kolikor mogoče olajšuje. Kajti škoda bi bila za celo Kranjsko deželo, ako bi izseljevanje raslo še dalje v tem okraju v tej progresiji, v katerej je raslo do danes in ako bi stali tukaj v kočevskem okraju namesto pred cvetočimi vasmi pred razvalinami.

Ena točka je posebno dala povod za vložitev našega nujnega predloga in ta točka edina je tudi predmet temu predlogu. — V obče pričakujemo od novega krošnjarskega zakona, ki je že v po-

slanski zbornici sklenjen, zboljšanje krošnjarskih razmer. Ali v tej podrobnosti, s kakršno se peča naš nujni predlog, more pomagati le deželni zbor.

Z ukazom ministerstva notranjih zadev z dne 8. marca 1856., št. 3660 in z ukazom finančnega ministerstva z dne 7. apr. 1856, št. 8987 so se krošnjari vobče oprostili od vseh doklad, od vseh avtonomnih doklad, od deželnih doklad, od okrožnih doklad, od okrajnih, občinskih in drugih avtonomnih doklad. To gospoda moja je veljalo na Kranjskem do konca l. 1902. Z dopisom z dne 14. sept. 1902, št. 1725, obrnila se je pa finančna direkcija v Ljubljani do deželnega odbora z vprašanjem, kakšno stališče da zavzema deželni odbor napram nameri, pobirati od krošnjarske pridobnine doklade. Deželni odbor je v svojem dopisu z dne 20. septembra 1902, št. 11.001, odgovoril pritrjevalno in izrekel, da naj se sedaj provzroči, da bodo od l. 1903 naprej krošnjari plačali doklade k havziškemu pridobninskemu davku. Tako je prišlo, gospoda moja, da so se začele od 1. januarja 1903 pobirati v celi deželi avtonomne doklade od krošnjarske pridobnine.

To pa ni bila malenkost, kajti te doklade so hudo obremenile krošnjarstvo v razmerju s prejšnjim stanjem, tako obremenile, gospoda moja, da mora krošnjar na pridobnini naprej plačati za celo leto na enkrat mesto par goldinarjev do 10, 15, 20 in tudi še več goldinarjev, pri čemur pride v poštev, da se je krošnjaru pričela pridobnina sploh veliko višje odmerjati od strani državnih finančnih organov kakor poprej. Posledica tega je bila, kakor sem že navajal v svojem govoru, naravnost katastrofalna. Od tistega hipa, kakor sem že povdarjal mnogo krošnjarjev sploh ni hotelo več krošnjariti, ker jim je bila obrt predraga, temveč so se raje izselili v Ameriko. Pri krošnjaru igra tako povišanje bremen zelo veliko vlogo, kajti krošnjar si mora po krajcarji zaslužiti svoj krošnjarski dobiček in povišanje bremen za par goldinarjev igra pri krošnjaru veliko vlogo.

Pri tem pa je treba uvaževati, da je finančijelni efekt za deželo minimalen, gospoda moja. Krošnjarska pridobnina je znašala na Kranjskem do konca l. 1903 navadno 20.000 K na leto; od l. 1904 — in to je jako zanimivo gospoda moja, ker to dokazuje to, kar sem jaz trdil, namreč, da je pobiranje doklad omajalo krošnjarstvo v naši deželi, — l. 1904 je pal znesek krošnjarske pridobnine tako, da znaša predpis za l. 1904 samo še 16.704 K 33 h. 40⁰/₁₀ deželne doklade od te krošnjarske pridobnine za l. 1904 pa znaša 6681 K 60 h. (Poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: „Bagatela!“) V preliminar za l. 1905. je državna krošnjarska pridobnina postavljena samo še s zneskom 10.000 K, — iz kranjskega namreč; isti znesek za l. 1906, in sodi se, da l. 1906 krošnjarska pridobnina na Kranjskem niti zneska 10.000 K ne bo več dosegla. Iz tega vidite častiti gospodje, da se gre za deželo za malenkosten znesek, za l. 1904 za znesek 6681 K 60 h, za sledeča leta, brez vsakega dvoma, še za manj in finančijelni efekt za deželo bi bil minimalen, če bi se odpovedala letnim dohodkom

6000 K. To pa v korist ljudem in v korist krajem, katerim se ta dohodek, oziroma katerim se to breme, katero morajo danes nositi, silno pozna, in v korist pokrajinam, katerim bo razbremenitev od tega deželnega davka v veliko in trajno korist. Naš predlog gre predvsem na to, gospoda moja, da se deželnemu odboru prepoveduje, nadalje pobirati deželne doklade od krošnjarske pridobnine in menim, da sem predlog v tej točki zadostno utemeljil. (Poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: „Dobro!“)

Druga točka predloga gre na to, gospoda moja, da se deželnemu odboru ukazuje, da povrne krošnjarjem doklade, katere se je od 1. januarja 1903 pobiralo od krošnjarske pridobnine in jaz mislim, da je tudi ta točka našega predloga popolnoma utemeljena. Sklicujem se predvsem na poprej že navedeni ukaz ministrstva za notranje zadeve in finančnega ministrstva, po katerem so se kranjski krošnjari oprostili od vseh doklad.

Ali, gospoda moja, pride pa še nekaj drugega v poštev. Deželni odbor ni pobiral deželne doklade od l. 1902. dalje drugače kakor l. 1902. na podlagi od deželnega zbora sklenjenega provizorija, od 1. januarja 1903. dalje pa na podlagi Najvišjega cesarskega dovoljenja. Provizorij, sklenjen od visoke zbornice, kakor tudi Najvišje dovoljenje glede pobiranja nadaljnih doklad sta pa bila omejena, in sicer omejena v tem smislu, da se deželni odbor pooblašča, da sme tudi nadalje pobirati deželno doklado v istem obsegu, kakor so se pobirale poprej. Ker se pa, gospoda moja, od krošnjarske pridobnine poprej doklade nikdar niso pobirale, sledi iz tega jasno, da deželni odbor brez posebnega sklepa deželnega zbora niti opravičen ni bil, pobirati deželne naklade od 1. januarja 1903 naprej. (Klic na levi: — Stuf linfs: „Tako je!“) Storjeno krivico se mora popraviti, — tudi deželni zbor ima to dolžnost, katero ima vsak pošten človek, in zaradi tega je tudi ta točka našega predloga popolnoma opravičena, namreč, da deželni odbor povrne doklade, katere so krošnjari plačali od 1. januarja 1903 dalje.

Nadaljna točka našega nujnega predloga pa gre na to, da se deželni odbor pozove, ukreniti vse, kar je potrebno, da se neha tudi pobiranje drugih avtonomnih doklad, občinskih doklad itd. in stvar deželnega odbora bo uvaževati, na kakšen način mu je mogoče doseči to, kar nameravamo, in potem eventuelno predložiti tozadevni zakonski načrt visoki zbornici.

Omeniti pa moram nekaj pri tej priliki, kar je posebno zanimivo, gospoda moja. Pobirati so se začele od 1. januarja 1903 naprej od krošnjarjev tudi občinske doklade. Ali, gospoda moja, te občinske doklade se pa niso pobirale na korist domovinskih občin krošnjarjev, ampak vse le na korist mestne občine kočevske.

Finančne oblasti so se tu sklicevale na izvršitvene predpise zakona o personalnih davkih iz l. 1896. Ali istina je, gospoda moja, — in pridržujem si to še natančneje dokazati v odseku, — istina je, go-

spoda moja, da to postopanje finančne direkcije, finančne uprave, v davčnem zakonu nima temelja, temveč le v izvršitvenih predpisih. Izvršitveni predpisi pa vendar ne stojé nad zakonom, ki je potrjen od cesarja, ti izvršitveni predpisi pa so izdani od vlade, katere danes več ni, katere je izdal Badení, ki je že precej časa v pokoju v Galiciji.

Tedaj, gospoda moja, tukaj se godi velikanska krivica ne samo krošnjarjem, ampak tudi kmetskim občinam kočevskega okraja v prid mestnej občini kočevske, katera je vendar-le veliko bolje situirana, kakor kmetske občine v kočevske okolici. Zato so tudi že vse kočevske kmetske občine peticionirale na deželni odbor, da bi se vsaj to doseglo, da bi se doklade pobirale za domovno občino, oziroma za občino, v katerej krošnjar stanuje, v katerej ima svoje stalno bivališče, ne pa da se pobirajo za mestno občino kočevsko, ki pobira n. pr. tudi sanitetne doklade od krošnjarjev, ki so skoraj vsi iz kmetskih občin, bodisi kočevskega, velikolaškega, ali ribniškega okraja; pobirala je kočevska občina od krošnjarjev celo tudi konkurenčne doneske k stavbi nove farne cerkve v Kočevju. (Klici na levoj: — Ruže linš: „Čujte! Čujte!“) Torej, gospoda moja, kako pridejo do tega krošnjari iz celega okraja, in, gospoda moja, kakó pridejo do tega osobito vsi kmetski občani, kateri imajo svoje lastne farne cerkve, za katere morajo vsi verniki donašati tudi konkurenčne doneske za vzdrževanje.

To postopanje finančne uprave moral bi naravnost označiti s tako ostrim izrazom, da se bojim, da bi se smatral ta izraz neparlamentarnim, in ga zaradi tega ne rabim. Bistvo je, da si je mestna občina kočevska po krivdi finančne uprave prisvojila imetje, katero mestnej občini kočevske ne gre. Sicer pa, gospoda moja, ako se uredi stvar tako, da se sploh — kakor je bilo do 1. januarja 1903, — ustavi pobiranje teh doklad, potem seveda odpade tudi ta krivica, da gredo vse te doklade le v prid mestnej občini kočevski. Če pa to ne bi bilo mogoče, potem, gospoda moja, si pridržujem staviti drug predlog, ki bo šel na to, da se bodo občinske in sploh vse doklade, katere sprejema občina, da se bodo vse doklade pobirale za občino, kjer ima krošnjar svoje stalno bivališče, ne pa samo za mestno občino kočevsko.

S tem mislim, da sem utemeljil tudi zadnjo točko našega nujnega predloga in prosim visoko zbornico, da izvoli priznati istemu nujnost.

S tem sklepam. (Ploskanje na levi. — *Händeklatschen linš.*)

Deželni glavar:

Želi kdo besede glede nujnosti?

Gospod poslanec Jaklič ima besedo.

Poslanec Jaklič:

Visoka zbornica!

Častiti moj gospod predgovornik je naslikal položaj, v katerem se nahajajo naši krošnjari. To stanje pa nikakor ni zadovoljivo in ni laskavo za nas.

Vzrokov je pa več, da je do tega prišlo.

Kraji, koder prebivajo naši krošnjari, so najrevnejši kraji naše dežele, zlasti pokrajina ob Kolpi je prava kostrska pokrajina: Ondotna zemlja ne more preživljati prebivalstva, ker je nerodovitna in ljudje so prisiljeni iskati si zaslužka zunaj.

Na drugi strani pa tudi v ribniškem in velikolaškem okraju zemlja ni tako rodovitna, da bi se moglo prebivalstvo na njej preživljati. Zato so se lotili domače obrti in izdelke te obrti je bilo treba razpečati. Tako jih je gnala življenska potreba s krošnjo po svetu.

Nekdaj so imeli krošnjari boljše čase kakor dandanes. Izdelki so se veliko dražje prodajali pa tudi veliko lažje, kakor dandanes. Ribničan, ki je šel s svojo „süho robo“ po svetu, ni imel konkurence iz drugih dežel, kakor jo ima sedaj. Dandanes mu delajo v obrti z lesnimi izdelki veliko konkurenco izdelki iz Moravskega, Češkega in drugih dežel, kjer so izdelki veliko ličnejši in pa veliko cenejši, ker imajo tam na razpolago najmodernejše stroje, mej tem ko izdelujejo v naših krajih še vedno tako, kakor pred 50 in 100 leti.

Na drugej strani pa so po vseh mestih in večjih krajih že prodajalnice s takim blagom in naši krošnjari nimajo več prilike, svoje blago razpečavati naravnost kupovalcem.

Potem so krošnjari z lončarskimi izdelki iz Dolenje vasi, Rakitnice in sosednih vaseh. Tudi te izdelke so dobro prodajali v naši deželi in tudi v drugih deželah, na Hrvaškem, Istri in drugod. Toda dandanes delajo tem izdelkom kovinski izdelki tako konkurenco, da je težko razpečati lončenino in se ta obrt zaradi naših razmer skoro več ne izplača.

Na drugej strani so bili zopet krošnjari iz kočevske pokrajine, ki so šli po svetu kot nekaki posredovalci, da prodajajo po mestih južno sadje, katero se v prešnjih časih ni tako prodajalo za vsakim voglom, kakor dandanes, ali pa so šli po vaseh z galanterijskim blagom, katero se preje tudi ni tako prodajalo, kakor dandanes, ko je že v vsakej vasi trgovina, v kateri se prodaja tudi galanterijsko blago.

Zaslužek, ki ga daje krošnjarstvo, ni več tolik, da bi se mogel krošnjar preživljati ž njim, in zato so krošnjari v vedno večji revščini in bedi. Zato pa krošnjarstvo pojema in s krošnjarstvom propada tudi domača obrt in kdor le more, zapusti svoj kraj in beži čez morje v Ameriko, iskat boljšega zaslužka.

Natančnih statističnih podatkov nisem mogel dobiti, da bi povedal, koliko je izseljencev. Ali to je gotovo, da poleg Bele Krajine je največ izseljencev iz krajev, koder so krošnjari. — V Kočevskem okraju pride k vojaškemu naboru komaj tretjina mladeničev, ker gredo vsi prej čez morje. Samo iz dobrepoljske fare, ki šteje 4000 duš, je 700 mož v Ameriki. (Poslanec dr. Šusteršič. — *Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Čujte!“*) Potem iz koprivniške fare, katero je že gospod predgovornik omenil, je izseljevanje toliko, da stoji mnogo hiš popolnoma

praznih, ker so vsi ljudje v Ameriki. (Poslanec dr. Šusteršič. — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Čujte!“) Na ta način pa propada tudi naš kmetski stan. (Poslanec dr. Krek. — Abgeordneter Dr. Krek: „To je res!“) Seveda jaz nimam upanja, da bi naš predlog mogel kako ustaviti izseljevanje, ali vsaj to upanje imam, da olajšamo breme vsaj tistim krošnjarjem, ki so ostali doma, da tisti trdo prisluženi novci, ki jih zaslužijo zunaj, ostanejo njim.

Moj gospod predgovornik je dokazal krivico, ki se godi našim krošnjarjem s pobiranjem različnih doklad in ker je naša dolžnost, dolžnost vseh poslancev, skrbeti za to, da se prebivalcem naše dežele olajša njihovo stanje, da se skrbi za njih bodočnost, zato prosim, da visoka zbornica prizna našemu predlogu nujnost.

Deželni glavar:

Ako nihče več ne želi besede v nujnostni razpravi —

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.) bomo o nujnosti glasovali.

Prosim gospode, ki pritrjujejo nujnosti, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto in torej ima gospod predlagatelj dr. Šusteršič besedo, da utemelji predlog v meritornem oziru.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Predlagam samo, da se predlog odstopi finančnemu odseku.

Deželni glavar:

Ako nihče ne ugovarja, smatram, da se strinja visoka zbornica tudi s tem predlogom —, (Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch), ki je torej sprejet.

Sedaj pride na vrsto nujni predlog gospodov poslancev Povšeta, Košaka, dr. Schweitzerja, dr. Žitnika in tovarišev zaradi zgradbe železnice Trebnje-Mokronog-Št. Janž, ki se glasi (bere — liest):

„Deželni zbor skleni:

1. Deželnemu odboru se naroča, da vse izvrši v pospešitev konečnih priprav za zgradbo te železnice.

2. Deželni odbor se pooblašča stopiti v dogovor z lastnikom premogovnika v Št. Janžu, in če mu ta pravno veljavno poročstvo za garancijo obrestovanja glavinske svote, potrebne v svrhu zgradbe te železnice, zagotovi, da izda v imenu dežele zagotovilo garancije za oni milijon goldinarjev, ki je pri zgradnji dolenskih železnic preostal, če se ta porabi za zgradbo te železnice.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujna razprava v zmislu določil opravičnega reda, veljavnih za nujne razprave.“

Gospod poslanec Povše ima besedo v utemeljevanje nujnosti.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Stavil sem s tovariši predlog, da se zgradi železnica, katera nima le biti v korist dotični pokrajini, skozi katero se ima zgraditi, ampak proga, o kateri se sme trditi, da ima za vso deželo veliko važnost in tudi veliko korist. Že leta 1897. je ta visoka zbornica v svoji razpravi priznala, da je potrebna zgradba lokalne železnice, ki bi se od glavne proge dolenskih železnic odcepila pri trebanjski postaji in tekla skozi Mirno in Mokronog, do Št. Janžkega premogokopa, in takrat že je tudi deželni zbor sam izrekel se, da hoče zgradbo te železnice podpirati in poročevalec o tem predlogu finančnega odseka gospod poslanec župan Hribar je sam, ko je utemeljeval dotični predlog, navajal besede, da ne kmalu katera železnična proga v deželi Kranjski je tako potrebna in koristna in o kateri se sme trditi, da bi zamogla glavnico sama obrestovati, kakor prav ta železnična proga.

Tudi leta 1899. je v XX. seji dne 16. maja visoka zbornica kranjska sklenila, da se zaveže prispevati k zgradbi te železnice s prevzetjem za 200.000 K glavinskih delnic. Obenem je deželnemu odboru naročila, da sme tudi do 4000 K porabiti za izdelavo natančnega načrta, ki naj se prouči, da bo mogoče projekt financirati.

Leta 1901. je bil po gospodu poslancu ekselenci baronu Schweglu stavljen nujni predlog glede raznih železnic in tudi glede te železnice in visoka zbornica je soglasno priznala nujnost, da je treba to železnico izvršiti. Vendar, gospôda moja, od tega je preteklo kmalu osem let in še sedaj te železnice ni. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Žalibog!“)

Gospôda moja, navedel sem, da je gospod poročevalec finančnega odseka leta 1897. navajal, da se bo ta železnica zamogla sama obrestovati, in istinito je, kdor prouči bogastvo premogovnika v Št. Janžu in množino druge rude, ki se nahaja v dotični zemlji shranjena, prišel bo do prepričanja, da je tukaj dan predpogoj za rentabiliteto železnice. Poskušnje so pokazale, da se iz tega premoga dá dober koks napravljati, katerega mora Avstrijska industrija dobivati večinoma iz Angleške. Bogata je pa zemlja tudi na cinku, galmaju in kremeničnem pesku, katerega se je svoj čas mnogo vozilo z vozovi v oddaljeno Sevnico do železnice in ta je šel v druge dežele in čuditi se je, da se je vzlic mali vrednosti blaga izplačala draga vožnja dotičnim fabrikantom, ki so naročevali ta kremenski pesek v svrhu izdelave porcelana. Ako bi ta železnica vezala ta kraj z dolensko železnico, smemo računati poleg premoga na to, da se bo zopet oživela industrija, katera bo ta bogati zaklad zemlje umela spraviti v vrednost. Pa tudi pri Mirni se nahajajo jako bogata ležišča premoga in ta železnica, katero predlagam, bi šla ravno mimo Mirne, tako da bi se drugi vir za prevožnjo blaga tukaj nahajal. In pri Št. Ruprtu se je včasih kopala železna ruda, in ako se zgradi ta železnica, smemo računati, da se zopet

oživi ta industrija. Poleg tega blaga, katero hrani zemlja ondotna v svojem krilu, pa bodo tudi produkti kmetijski in gospodarski zamogli delati prometno moč, vsaj je ta lepa dolina Št. Ruprtška ena najbolj rodovitnih na Dolenjskem in tudi osobni promet ne bo tako malenkosten, tako da vse kaže, da je zasiguran gotovi obrestonosni dobiček te železnice.

Nekoliko sem že v uvodnih besedah omenil, da bo ta železnica služila v korist celi deželi Kranjski, ne samo prebivalstvu ondotne pokrajine, in to s tem, da bo to prava alimentacijska proga za našo glavno proggo dolenjskih železnic.

Visoka zbornica, mi smo prevzeli, ko se je dolenjska železnica v tej zbornici votirala, veliko odgovornost, namreč da je dežela Kranjska se zavezala, prevzeti poroštvo za 40% obrestovanje prioritetnih delnic znašajočih 7 $\frac{1}{2}$ milijonov gld. ali 15.000.000 K. Visoka zbornica se spominja iz razprav o računih garancijskega zaklada iz prejšnjih let, da je moral deželni odbor, oziroma deželni zaklad precej visoke svote — v enem letu 180.000 K — doplačevati, da se je pokrilo obrestno merilo za te prioritete delnice. Gotovo pa je, da, če bo ta stranska proga izvršena, bo glavna proga Novo Mesto-Ljubljana mnogo več blaga za izvoz dobila in jaz upam in opravičeno mislim, če trdim, da ako se bo ta stranska ali alimentacijska proga napravila, da je za vedno zagotovljen tak dohodek, da dežela Kranjska nikdar več ne bo prišla v dolžnost, iz deželnega zaklada pokrivati obresti za prioritete delnice, kakor se je ta visoka zbornica svoječasno bila zavezala. Toda gospôda moja, tudi iz narodnogospodarskih oziror je želeti, da se zgradi ta železnica, ki bo omogočila, da bo prihajal premog Št. Janžki v deželno glavno mesto. Osobito lansko leto, ko nas je trla dolgočasna huda zima, se prebivalstvo dobro spominja na zadrege, v katerih je bilo glede dobave premoga. Ako se tudi glede tega otvori nov vir tega blaga za kurivo, katerega naši prebivalci tako zelo potrebujejo, dobili bomo tudi potem nekako tekmovanje raznih tvrdk, dobili bomo take cene premoga, kakor jih ustanavlja zdrava konkurenca, ne pa da bi bili, kakor dosedaj, naravnost izročeni združenim lastnikom premogokopov, ki so nam cene diktirali.

Gospoda moja, brez premoga ni misliti danes razvoja in napredka industrije in prav iz tega razloga zasluži vso pozornost izdelava te železnice, katera bo pripomogla s cenanim premogom, da se bo razvijala in procvitala industrija v naši deželi in osobito tudi v glavnem mestu naše domovine. Leta so res prešla, ne da je nam bilo mogoče izdelavo železnice pospešiti. Sedaj pa je nastal drug položaj, ki mene in moje tovariše opravičuje, da smo stavili nujni predlog, da se visoka zbornica izreče za predlog, katerega smo stavili. Zbral se je konzorcij in prišlo je lastništvo Št. Janžkega premogokopa v roke mož, ki zamorejo tudi finančno veljati kot podjetniki. Ta konzorcij je že več 100.000 K investiral

v ta premogokop in je porok, da hoče z resnostjo eksploatirati ta zaklad.

Že skozi leta se je konzorcij pogajal z železničnim ministrstvom zaradi tarifov in vseh predprav, ki bi omogočile, da se sedaj zgradi ta železnica, o kateri je visoka zbornica že pred 8 leti sklepala. Oni imajo sicer nek drug projekt in ta je, da bi se navadna ozkotirna železnica zgradila od Št. Janžkih rudnikov proti Sevnici na kolodvor južne železnice, ampak ta bi služila samo rudniku, ne pa drugemu blagu, kmetijskim in gospodarskim pridelkom v tem okraju ali celi deželi, in, gospoda moja, jaz sam tudi vem težkoče uvaževati, ki bi nastale tem podjetnikom, če bi se zgradila proga do Sevnice. Če že drugega ni, je velik zadržek gotovo premostenje Save pri Sevnici, kar bi veliko stotisočev kron vzelo. Toda če ne bo prišlo do zgradbe železnice, katero jaz s tovariši predlagam, je mogoče, da se v sili konzorcij loti tudi te železnice v Sevnico, ki bi služila le koristim rudnika, ne pa tudi dežele, in to daje povod k stavljenju našega nujnostnega predloga. Eno je gotovo, da če bi se ta železnica v Sevnico zgradila, potem je gotovo zaključeno vprašanje, da bi se kdaj zgradila železnica Št. Janž skozi Mokronog, Mirno do glavne železnice dolenjske. In temu je treba priti v okom. Glavna reč je, da dežela ne pride zopet v tisti položaj, da bi brez sigurne bodočnosti sklepala o prevzetju garancije za obrestovanje za izdelovanje železnice potrebne glavnice. Tu se jej pa ponuja konzorcij, ki je s posebno vlogo, katero je pred kratkim deželni odbor prejel, dal ono, kar potrebuje dežela, da je varno in sigurno, sklepati o prevzetju takoimenovane formalne garancije. Akcijskemu društvu se je posrečilo dobiti pritrjenje od železničnega ministrstva, da bo za gotovo dobo odkupilo železnično ministrstvo vsako leto 2500 vagonov premoga za ceno po 65 K, tako da bi imelo društvo na leto 162.500 K gotovega skupila. Seveda bo podjetje skrbelo, da ne bo prodalo samo teh 2500 vagonov premoga, ampak računati se sme na vsaj 6000—10.000 vagonov, kar bi bilo tako oživiljenje prometa in transporta sploh na dolenjskih železnicah, da se sme trditi, da bi bil s tem dan pogoj za uspešno rentabiliteto tudi glavne proge dolenjskih železnic.

Ako bi se tisti milijon goldinarjev, ki je preostal pri zgradbi dolenjskih železnic, Novomeške in Kočevske proge, porabil za zgradbo te železnice — seveda formalno garancijo mora visoka zbornica prevzeti — potem bi imeli v roki to ponudbo, katero hoče ta konzorcij deželi dati v pravoveljavni zavezi in obliki, da bo direktno vsako leto dobilo izplačevano znesek 162.500 K od države, oziroma železničnega ministrstva, tako da deželni zaklad nikdar ne bo prišel v nevarnost doplačevanja. Ako bi bilo tedaj vseh 2.000.000 K za zgradbo železnice potreba, in približno bi se, kakor izvedenci trdijo, z 1.800.000 K izhajalo, bi potrebovalo to 80.000 K zagotovljenega obrestovanja, in ako se upošteva dotično skupilo letnih 162.500 K, vidi se, da je

deželnemu zakladu dana popolna garancija, da ne bo nikdar prišel do izvršitve garancije v bodočnosti.

Jaz, gospoda moja, moram odkritosrčno reči pri tej priliki, ko prosim in dokazujem, da je mogoča zgradba te železnice, osobito sedaj po tej ponudbi, ki je jako ugodna, da obžalujem, da se ni posrečilo domačim možem, domačim tvrdkam, dobiti ta premogokop v svojo last, in obžalujem, da ga ni kupila kranjska industrijska družba svoječasno za 100.000 K. Obžalujem — morda bom tu novo misel izrekel — da je tudi dežela Kranjska kot taka zamudila priliko, pridobiti si ta zaklad, vsaj so tudi druge dežele, ki so podjetne. Kdor bo proučil naše finančne razmere, bo videl, kako potrebno bi bilo, da bi imeli nov vir dohodkov, ne da se vsi davki nalagajo na kmete in hišne posestnike. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

100 000 kron ni bila tolika svota, da bi se moglo reči, da je bilo nemogoče izvršiti to misel. Danes konzorcij že ne dá rudokopa iz roke za 1 milijon goldinarjev. In še drug razlog je, da obžalujem, da se ni posrečilo deželi, dobiti ta zaklad v last, ki ima toliko blaga v svojem krilu, ker bi bilo mogoče deželi potem pokazati, prvič, da bi se dežela nikdar ne vezala v kak kartel z lastniki drugih rudokopov, ki bi dajali ljudstvu blago za neopravičene cene, in drugič, ker bi bila lahko pokazala praktično glede socialnega vprašanja, kako se more pravičen biti napram delavcem. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Gospoda moja, visoka zbornica se je že v treh zasedanjih bavila s to zadevo in iz teh razlogov, katere sem navajal, mislim, da je dobila prepričanje, da je stvar zrela, mogoča, in da je dopusten predlog, da naj se deželni odbor pooblašča, stopiti z akcijsko družbo kakor tudi z državno vlado in ministrstvom za železnične zadeve v dogovor, da se končno vendar oživi ta progga v blagor dotični pokrajini in celi deželi.

Kličem pa: Vstvarimo zopet nov vir dohodkov ljudstvu, da se omeji to grozno izseljevanje v važnem delu naše dežele in se nudi zaslužek našemu delavstvu na domači zemlji. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Želi kdo besede v nujnostni razpravi?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujejo nujnosti, izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Nujnost je sprejeta in ima torej gospod poslanec Povše besedo, da v meritornem oziru utemelji svoj predlog.

Poslanec Povše:

Jaz si pridržujem, da zadevo nadalje razpravljam v finančnem odseku, za sedaj pa samo predlagam, da se izroči predlog finančnemu odseku.

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo nasvetu, da se predlog izroči finančnemu odseku, izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Na vrsto pride nujni predlog gospoda poslanca Povšeta in tovarišev, ki se glasi (bere — liest):

„1. Deželni zbor skleni najodločnejši ugovor proti odredbi državne vlade, ki dopušča, da prihaja z Italije, ki je okužena s prašičjo kugo, v našo državo uvoz prašičev, ter zahteva, da se temu uvozu zopet zapró naše meje.

2. Deželni zbor nujno prosi, da se pod nikakimi pogoji ne odpravi dosedanja mejna zaprtina proti živini iz Rusije in balkanskih držav ter da državna vlada skrbno štiti pri sklepanju trgovinskih pogodb našo živinorejo, to najvažnejšo panogo našega kmetijskega gospodarstva.

3. Državna vlada se prosi, da z zdatnimi državnimi podporami pospešuje razvoj in napredek vseh vrst naše živinoreje tako, da bo domača živinoreja kar najbolje zmožna oskrbovati ves domači mesni trg in tudi še znaten del razpolagati za izvoz.“

Gospod poslanec Povše ima besedo v temeljevanje nujnosti.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Kakor sem v svojem prvem govoru bil strogo stvaren, tako hočem tudi strogo stvaren biti pri utemeljevanju drugega predloga, katerega smatram s svojimi tovariši gotovo nujnim. Nujen pa je ta predlog zato, ker prav deželni zastop kranjski ima nalog, braniti interese kmetijskega prebivalstva te kronovine, te dežele naše domovine, ki je eminentno pač poljedelska. Ako velja trditev, da je Avstrija vzlic napredku njene industrije še vedno strogo poljedelska, toliko bolj velja to za Kranjsko, katere prebivalstvo po ogromni večini števila pripada kmetškemu stanu.

Predlog, katerega imam utemeljevati, zapopada varstvo naše živinoreje. In gospoda moja, kdor s paznim in treznim očesom zasleduje stanje kmetijstva, mora priznavati, ako bi mi ne imeli dobro razvite živinoreje, bi bilo uboštvo še večje in mnogo groznejše, kakor je sedaj. Povod stavljenju tega predloga pa je bilo to, ker so nastale res, to sem priznati lojalen dovolj, precej visoke cene za meso in živino sploh. Te visoke cene so gotovo posledica lanske suše. Spominjate se, da se je vsled pomanjkanja krme v severnih deželah, na Hrvatskem in Ogrskem živina za uprav slepo ceno prodajala, ker lansko leto krme tudi za drag denar ni bilo mogoče dobiti. Spominjam Vas, da je lansko leto cena krme

bila 7—8 K. Tega si prej nikdo niti sanjati ni upal. To je povod, da je število živine padlo in trajalo bo gotovo vsaj še eno leto, da spodrede živinorejci potrebno število, ki bo nadomestovalo prejšnje stanje.

Oglašajo se pa razna mesta, in med temi tudi ljubljansko mesto, po svojih zastopih, ki pozivljajo vlado, da naj se državna meja odpre uvozu živine iz Rusije in Rumunije. In to, gospoda moja, daje povod nujnosti predloga, katerega bom pozneje jasno in vestno utemeljil. Gospoda moja, že sedaj je letos prišlo iz Italije, s katero je glede izvoza živine naša država po trgovinski pogodbi pogojena, in sicer v času od 13. maja do 1. oktobra 1046 vagonov v številu 36.600 prašičev in znano pa je, da od maja do oktobra ni prava doba za prodajo prašičev, ampak zimski čas, kupčuje se z njimi le pozimi in torej je gotovo, da bo to število še izredno poskočilo. Dokazano je pa tudi, gospoda moja, da je po italijanskih prašičih iz Italije prašičja kuga se uvedla v našo državo. Gospoda moja, kaj pomeni za živinorejca nevarnost okuženja, najbolje kličem v spomin pretekla desetletja, ko je živini iz balkanskih držav in Rusije bila odprta meja. Starejši gospodje se spominjajo še, ko so bili vojaški kordoni postavljeni tudi po kranjski deželi, da ni nihče smel z živino iz kraja v kraj in, kar je izračunjeno, da je po uvozu živine iz Rusije provzročene goveje kuge znašala za naše živinorejce škoda nad 100 milijonov. Strah nas navdaja torej kmetovalce, kajti prvi pogoj za obstanek naše živinoreje, te edine zaslonbe v kmetijskem gospodarstvu, je pozor, da se živinska kuga ne priklati vmes. Pred 20 leti še nihče pri nas vedel ni, kaj je ta takoimenovana prašičja kuga, katera se je vsled uvoza prašičev iz Balkana še-le k nam uvedla in katera je, gotovo smem smelo trditi, na milijone škode provzročila avstrijski živinoreji. Navajam faktum, da na Nižje-avstrijskem poznam kolego iz državnega zbora, veleposelnika, katerega imena ne bom navajal, ampak mož mi je povedal, da mu je 740 prašičev v eni jeseni pocepalo, in mož je rekel, da je sedaj s svojim kmetijstvom skoraj pri kraju. Koliko mi ne moremo izvažati vsled zaprtij in če sedaj zastopniki industrije in mest zahtevajo, da naj odpremo naše meje — trdijo sicer, po kavtelah veterinarne policije, — nas mora osobito glede Rusije in Rumunije navdajati opravičen strah za našo živinorejo, to najvišjo zaslonbo v kmetijskem gospodarstvu. Gospoda moja, naj navajam, da pri nas pride en veterinar na 257 km², na Ruskem pa en veterinar na 4537 km². Kakšno je potem nadzorstvo? In gospoda moja, vprašam Vas, kateri poslanec more za kaj takega glasovati, in kateri minister ima pogum ali — pri takih odnošajih rekel bi naravnost — drznost izdajstva, da bi, dokler ni ugotovljeno veterinarsko nadzorstvo, odprl rusko mejo in otvoril prosti uvoz, ko vendar zna, da na Ruskem vedno traja živinska kuga (Rinderpest) in da je po onih državah še pred malo leti pocepalo na stotisoče glav goveje živine za to kugo. In ako trdijo v mestih in trgih, da je mogoče veterinarno pogodbo napraviti z državo, koder pride na 4537 km²

en veterinar, jaz smelo rečem, da niti v desetletjih ne bo dana garancija, da bi živina bila res od veterinarja preiskana.

Torej, gospoda moja, treba varovati našo živinorejo, to najboljšo zaslonbo v našem kmetijstvu in bodi mi dovoljena beseda, da izkažem vrednost naše avstrijske živinoreje.

Konj — in jaz sem vzel za račun najnižje cene, vsaj znamo, da so dežele, ki imajo manj vredne konje, ali ako se ozira na Tirolsko, Koroško, Solnograško, kjer so boljša plemena in živina več velja, so te cene nizke in sem pri tem vzel kot podlago dotično vrednost ožjih kranjskih razmer, kjer še nismo tako daleč, kakor druge dežele — torej konj je v celi državi 1,711.077 in njih vrednost znaša 654,873.700 K; pri govedih, katere je vsega skupaj 9,506.626 glav, znaša vrednost 1.066,798.500 K; vrednost ovac pri številu 2,621.026 znaša 52,420.520 K; prašiči pri številu 4,682.734 tvorijo vrednost 52,698.570 K in vrednost kuretine znaša 26,647.664 K, to je vsega skupaj 1.826,791.290 K, ali približno, ker sem zelo nizko nastavil vrednost naše živine, dve milijardi kron in gospoda moja, kadar gre za tako imetje, je pač dolžnost vsakega zastopnika, da varuje pred okuženjem to, rekel bi, bogastvo našega naroda, s katerim se na tisoče in tisoče kmetskega prebivalstva redi.

Navajam pa tudi, gospoda moja, da naša živinoreja napreduje in da je silno velik napredek mogoče doseči, tako da so dani vsi predpogoji in tudi dolžnost avstrijske živinoreje je, da domači trg v mestih in industrijskih krajih popolnoma oskrbi.

L. 1890. se je naštelo, da dokažem napredek po številkah, glav goveje živine 8,643,936, l. 1900., tedaj 10 let pozneje, že 9,506.000; mlade govede je bilo 1890. l. 1,257.000 glav, l. 1900. že 1,799.000 in prašičev je bilo 1890. l. 2,721.000, l. 1900. pa že 4,682.000 glav torej v teku 10 let skoraj za 100% več.

Iz tega torej vidimo, da se je število živine v teku tega desetletja znatno pomnožilo. In gospoda moja, ako upoštevamo, da ima Avstrija svoje planinske dežele, ki so od narave kakor nalašč ustvarjene za uspešno živinorejo, in ako upoštevamo v sudetskih deželah sladorne in špiritus-tovarne, katerih odpadki so izredno pripravi za udebeljenje in pitanje goveje živine, je dokazano, da se naša živinoreja v vseh svojih panogah more še silno razviti, kamor tudi moj in tovarišev predlog meri, ki obsega apel na vlado, da stori kar le največ za živinorejo in naj enkrat neha v ministerskem kabinetu veljati ono načelo, da le kar dopušča finančni minister, smejo strokovni ministri zahtevati. Za 2¹/₂ milijona je dotični budget povišan, pa to je še vse premalo. Ko je, gospoda, svinjska kuga na Ogrskem decimirila število prašičev, je ta država v enem hipu izdala 10 milijonov kron v podporo živinoreji (Klici na levi: — Ruŕe luntš: „Čujte!“) in Avstrija, mogočna, stara Avstrija štedi varčno, ko se gre za rešitev živinoreje, ki tako veliko dela v bogastvo dežele. Vladi kličem: naš eksport živine, poleg tega, da

preskrbimo domači trg, se bliža vrednosti ene milijarde kron in to jako upliva na aktivne bilance države.

Gospoda moja, jaz menim, da je popolnoma opravičeno trditi, da je treba paznim očesom slediti temu gibanju, ki gre na to, da se zopet meje odprejo uvozu živine iz teh znano okuženih krajev, kajti največja nesreča bi bila, ako bi se zopet goveja kuga priklatlila v naše kraje. Potem bi pomanjkanje nastalo, kajti domača živinoreja bi ne bila v stanju preskrbeti domači trg z živino, ako bi bila živinska kuga, in siromaštvo bi bilo še večje, kajti pomislite in upoštevajte, da znaša blizu eno milijardo izvoz vrednosti in ta izvoz bo onemogočen. Poglejte Nemčijo, ki je prava zaščitnica trgovinske pogodbe, kako je ona znala varovati kmetijstvo, navzlic temu, da je eminentno industrijska država, ki ima na milijone delavcev in navzlic temu je kmetijske producente vzela v zaščito in varstvo. Jaz bi le želel, da bi tudi avstrijska vlada, ko se bo stopilo pred njo, da naj odpre meje Rusiji in Rumuniji, zaklicala, kakor nemški državni kancelar Bülow (bere — lieft): „So lange er in verantwortlicher leitender Stellung stehe, werde er niemals die Hand dazu bieten, den deutschen Viehstand durch Außerachtlassung notwendiger Vorsichtsmaßregeln oder durch einseitige Maßnahmen zu gefährden.“

Sollten Fleischmangel und hohe Viehpreise festgestellt werden, so frage es sich, ob die Öffnung der Grenzen ein taugliches Mittel sei, denn es ergebe sich daraus die Gefahr der Seucheneinschleppung, weshalb man davon Abstand nehmen müsse, da sie sonst zur wirklichen Fleischnot führen würde.“

Takega zastopanja, takega varstva in zaščite eminentno agrarne države bi želel tudi nam. Vam pa kličem: Podpirajte naše gotovo opravičeno predlaganje nujnosti za to zadevo. (Živahno odobravanje na levi in desni in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall links und rechts und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Želi kdo besede glede nujnosti?

Gospod poslanec grof Margheri ima besedo.

Abgeordneter Graf Margheri:

Hoher Landtag! Meine Herren! Der geehrte Herr Vorredner hat in den Begründungsausführungen seines Antrages in ausführlicher und erschöpfender Weise die Gefahren geschildert, welche der heimischen Viehzucht und insbesondere der Schweinezucht durch Einführen aus Italien und durch eine eventuelle Aufhebung der bestehenden Vieheinfuhrverbote aus Rußland und aus den Donauländern droht, beziehungsweise, was die Einfuhr der Schweine aus Italien betrifft, bereits schon besteht. Dazu möchte ich ausführen, daß besonders in Unterkrain die Schweinezucht von allergrößter Bedeutung ist, denn so mancher Kleinwirt und Knechtler findet in der Schweinezucht sein Einkommen. Wie die Erhaltung der Schweinezucht behufs Hebung der materiellen Interessen des Unterlandes anzustreben wäre, da diese für den kleinen Oekonomen ja für den Oekonomen

überhaupt von größter Wichtigkeit ist, ebenso ist die Viehzucht wichtig für jeden Oekonomen nicht nur des Unterlandes sondern des ganzen Landes Krain.

Mit vollem Rechte hat der geehrte Herr Vorredner betont, daß die Viehzucht derjenige Teil der Landwirtschaft ist, von dem der Bestand unserer Landwirte abhängt. Aus dem vom Herren Antragsteller mit größter Gründlichkeit zusammengestellten Ziffermateriale ist zu entnehmen, daß es nicht nur wünschenswert, sondern auch geboten ist, daß je eher je besser ein Einfuhrverbot aus Italien anzuführen wäre, und daß rechtzeitig vorzubeugen ist, daß die bestehenden Ausfuhrverbote aus Rußland und den Donauländern aufgehoben werden.

Ich erkläre im Namen unseres Klubes, daß wir für die Dringlichkeit des Antrages, und falls diese angenommen wird, in merito für den Antrag selbst stimmen werden.

(Poslanec Povše: Abgeordneter Povše: „Dobro!“)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Jaz moram, visoka zbornica, izjaviti, da bodem glasoval za nujnost predloga, katerega je ravnokar stavil častiti gospod tovariš, poslanec Povše. Kako stališče bodedo zavzeli, ko se bode stvar razpravljala meritorno v odseku, tega še ne morem danes izjaviti, ker je potreba stvar dobro proučiti in ker se mi zdi, da predlog častitega gospoda tovariša Povšeta vsebuje vendarle neko nevarnost za prebivalstvo mest in industrijskih krajev.

Častiti gospod tovariš poslanec Povše je sam dejal, da je njegov nujni predlog nastal vsled tega, ker so nekatera mesta, mej njimi tudi deželno stolno mesto Ljubljana, razpravljala o vprašanju, kako bi bilo mogoče preskrbeti mestnemu prebivalstvu cenejše meso, in ker so ta mesta prišla do mnenja, da je najradikalnejše sredstvo v tem oziru, ako se odpró meje proti Rusiji in Rumuniji.

Častiti gospod tovariš Povše je pa prezrl, da so vsa mesta, katera so take peticije sklepala, izjavila, da naj se odpró meje proti Rusiji in Rumuniji le tedaj, ako se da popolna garancija za veterinarsko nadzorstvo, tako, da je popolnoma onemogočeno zanesti živinsko kugo v našo državo.

Gospoda moja! V tem oziru pa zastopniki oziroma zastopi dotičnih mest pač niso mogli misliti, da bi naša država mogla zahtevati teh veterinarskih odredb od Rusije ali Rumunije; temuč so imeli na vsak način v mislih veterinarsko nadzorstvo v naši državi sami.

Le-to bi imelo biti na granici tako uravnano, da bi bilo vsako zanešenje živinske izključeno. Da je to mogoče, o tem ni nobenega dvoma; treba je le veterinarsko službo tako uravnati, da bode dajala popolno porošstvo. Če se pa stvar od te strani ogleda, ima vendar vse drugačno lice in za to

mislim, da ni nikake take nevarnosti v dotičnih peticijah mest, ki so se pošiljale osrednji vladi, kakor to domneva častiti gospod tovariš Povše.

Gospoda moja! Vsa mesta so pa poleg tega tudi izrekla, da, če bi vladi ne bilo mogoče uravnali tacega nadzorstva, naj bi se vsaj na mejah napravile klavnice in ondi naj bi se, — seveda istotako pod nadzorstvom, — pobijala živina, ki bi prišla iz Rusije in Rumunije, ter bi se od tod meso dovažalo po mestih. V tem oziru je pa čisto gotovo ta del predloga tak, da bi se moral vsaj v tem zmislu predruščiti (Poslanec Povše — Abgeordneter Povše: „Stučaji iz Srbije! Je bilo na milijone škode!“), Tam pa ni bilo nobenih klavnic (Poslanec Povše — Abgeordneter Povše: „Heinbruck pri Pešti) in premalo veterinarskega nadzorstva na mejah, tukaj se pa zahteva veterinarsko nadzorstvo na mejah in eventuelno tudi klanje živine; od vpeljanega mesa pa ni pričakovati nevarnosti, o katerej govori častiti gospod tovariš Povše. Sicer pa moram priznati, da ne more biti nikogar v državi in tudi nobenega zastopnika mest, kateri ne bi uvaževal velike važnosti živinoreje, in tudi mi v občinskem svetu ljubljanskem smo imeli to pred očmi, dasi smo v interesu prebivalstva morali sklepati o takej peticiji.

Gospod tovariš Povše je navajal velikanske številke o vrednosti živine (Poslanec Povše — Abgeordneter Povše: „Kakršne so!“). Da. Priznam. Kakršne so v statistiki; nič pretirane. Ali jaz mu morem tudi s številkami dokazati, kakšno škodo ima mestno prebivalstvo vsled tega, ker cene živine tako rastejo. Po zadnjem ljudskem štetju štejejo avstrijska mesta okrog 8 milijonov prebivalcev. Če je v zadnjem času. — govorim le o govejem mesu, — poskočila cena za 30 h pri kg. (Poslanec Povše — Abgeordneter Povše: Mesarji!). Ne mesarji, ampak kmetje so krivi! Mesarji ne morejo dati mesa po ceni, če morajo živino drago plačevati (Poslanec dr. Šusteršič — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Ni res! Saj se še prodati ne more! Saj bom ja vedel! Saj prodajam, pa ne morem spraviti za primerno ceno“).

Jaz sem bil v Ljubljani na trgu, pa sem videl, da se lahko proda, če le kdo predrag ni. Na naših trgih in na Kranjskem sploh se lahko in dobro proda, ne samo mesarjem iz dežele, ampak tudi kupcem s Češkega, Moravskega in Nemškega in ravno vsled tega je cena živini tako poskočila. In ako pravi gospod tovariš Povše, da je treba skrbeti za podrastek, pripominjam, da toliko kupcev od drugod prihaja in odganja živino, vsled tega pa raste cena živini. — Gospoda moja! Saj danes je živina draga! Živa vaga 36 kr. kg, to je velikanska cena, ako se pomisli, kake cene so bile še pred nekaj leti. In zato so mesarji prisiljeni, da cene povišujejo in vsled tega ravno prebivalstvo po mestih trpi. In kdo pa je žrtev podraženja mesa po mestih, kdo se najbolj pritožuje? To so delavci, mali obrtniki in mali uradniki. Ti najbolj čutijo, če gre cena mesa kvišku. In če se vedno poudarja, kako se mora varovati kmetovalca, prav; ali do gotove meje! To pa ne sme iti tako daleč, da bi se vedno skrbelo

samo zanj in kako bo on obogatel; ampak treba je misliti tudi na druge sloje. Kajti s tem, da cena živine poskoči, ima samo kmetovalec korist, revnejši sloji mestnega prebivalstva pa trpé. Zato pa je dolžnost zastopnikov mest, da se zavzamejo za tako uredbo zadeve, da se omogoči prebivalcem mest in posebno revnejšim slojem, da dobivajo meso po nižjih cenah.

Kakor se redkokedaj najdejo gospodje s te (leve — linken) in s te (desne — rechten) strani visoke zbornice, vem, da se bodo našli danes, našli zato, ker imajo enak interes na tem, da se tirajo cene govejega mesa kvišku. Na drugej strani pa je dolžnost nas, zastopnikov mest, — saj tukaj tako ne bomo ničesar dosegli — tam, kjer imamo za to priliko in to so občinski sveti, potegovati se za mestno prebivalstvo. Ministrstvo bo potem odločilo, ali naj ustreže peticijam, ki so mu prišle od vseh avstrijskih mest in industrijalnih krajev, ali pa drugemu mnenju, katero zaporedoma v vseh deželnih zborih uveljavljajo gospodje, ki pripadajo agrarneji stranki. Jaz upam, da bo vlada izbrala zlato srednjo pot in našla sredstvo, kako bo mogoče varovati domačo živinorejo in vendarle tudi ustreči željam, ki so jih izražali zastopniki raznih večjih mest.

S temi besedami, katere se mi je zdelo umestno izpregovoriti k utemeljevanju gospoda tovariša Povšeta, sklepam, naglašajoč še enkrat, da bodem glasoval za nujnost predloga.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Jaz se zahvaljujem častitemu predgovorniku, gospodu poslancu in županu mesta ljubljanskega, da vsaj ne odklanja predlogu nujnosti, da mi bo tako omogočeno nadaljnje dokazovanje in utemeljevanje v upravnem odseku, kateremu naj se moj predlog izroči v posvetovanje in poročanje. Vendar pa me nekatere trditve gospoda predgovornika silijo, da takoj danes še enkrat poprosim za besedo.

Gospod poslanec Hribar osiguruje kmetškemu stanu tudi blagonaklonjenost mestnega zastopstva, katero uvažuje, da tvori živinoreja velik del narodnogospodarske vrednosti, pravi pa, da je njim na tem, da se z naredbami veterinarske policije zabrani vsako okuženje avstrijske živine. Gospoda moja, mi stojimo s Srbijo že doslej v trgovinski pogodbi med seboj, ali gotovo je, da, ko je pred 10 leti Avstrija sklepala to pogodbo, je bilo dogovorjeno — tudi jaz sem bil član dotičnega gospodarskega odseka in sem celo sodeloval v dotičnem odseku za dotično pogodbo — in tam se je natančno določilo, kako mora biti urejena veterinarska policija in še to je bilo dogovorjeno, da so smeli naši veterinarji se prepričevati o uredbi dotičnih odnošajev in vendar smo po tej pogodbi dobili iz Srbije živinsko kugo, prašičjo kugo, katera je prišla iz Srbije in katera

je, se lahko reče, provzročila Avstriji škodo 40 do 50 milijonov najmanj, in če trdite, gospod župan, da se bodo ob mejah napravile klavnice (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Sem samo želel!“), bi jaz zopet želel, da bi se enako od vlade avstrijske postopalo, kakor postopa Nemška vlada, ki je izdala takozvani zakon za ogled uvoženega mesa. In, gospoda moja, berite literaturo in priznali mi bode, da ga ni nikjer ostrejšega, krutejšega zakona, kakor je nemški „Fleischbeschaugesetz“, po katerem je uvoz mesa naravnost onemogočen. Po nekod v Avstriji so tudi poskusili uvažati meso iz Amerike po barkah z hladilnimi napravami, na ledu. Letos, tekom l. 1905, so to poskusili in kaj je bilo? Kmalu so mesarji sami prijenjali, ker so se prepričali, da je tisto meso, četudi ni postalo gnjilo, ker je bilo na ledu, vendar tako pusto in nedopadljivo, da so kmalu prišli do prepričanja, da takega uvoza ni želeti. Gospodje zastopniki mest, prosim Vas, podpirajte naše stremljenje in naš predlog tukaj, ki meri na to, da vlado pozivljemo, da z izdatnimi državnimi sredstvi podpira in pospešuje napredek in razvoj naše živinoreje, da naj nikari ne štedi in ne bo preveč varčna, temveč da globoko poseže v dotične državne zaklade, in prepričani bodite, da kakor že danes iz naša vrednost izvoza naše živine blizu eno milijardo kron, da bomo vendar s pomočjo vlade tudi prišli do tega, da bo naš domači trg dobro preskrbljen z izvrstnim mesom, in s tem bode, ravnali tudi v prid meščanov, v korist prebivalstva mest, in ako gospod župan ljubljanski pravi, da večino prebivalstva tvorijo delavci itd., katerim je preskrbeti treba zdravo, tečno hrano, mislim, da je na tem ležeče tudi naši kmetijski stranki. Ali vi, gospodje meščani, ne pozabite, kaki so troški kmetovalca danes, čisto drugačni, kakor pred 20 ali 30 leti. Če že niste sami posestniki, pa vsaj večinoma izhajate iz kmetskega naroda, in vprašam Vas, ali Vam ni v spominu, da je še pred malo leti razmeroma bilo dobiti poštenega in zvestega hlapca za 40 gld. na leto, za 40 gld. gospoda moja, in danes mu mora gospodar plačati 120 — 140 gld. (Poslanec dr. Šušteršič — Abgeordneter Dr. Šušteršič: „Čujte!“). In kolike pa so druge potrebščine! Ko je na polju delo nujno, moledovati in prositi se mora ljudi, da naj gredo pomagat, žito spraviti — za drag denar se ne dobi nobenega! To bi Vam klical v spomin z ozirom na neko akcijo, ki se je v zadnjem času pojavila v okolici ljubljanski. Gospoda moja, letos ob času žetve so gospodarji plačevali ženjicam po 1 gld. 25 kr. in petkrat hrano na dan jim morajo dajati. In za časa košnje — imam še majhen kos travnika na „Prulah“ — ponujal sem delavcu 2 gld. in rekel mi je: Izpod 2 gld. 40 kr. ne grem. Tudi mi kmetski zastopniki smo dolžni skrbeti za mestne prebivalce, ali ti morajo pravični biti in nam priznati, da pri takih odnošajih je kmetovalcu absolutno nemogoče oddajati svoje pridelke, oddajati svoje blago po stari ceni. Eno bi prosil gospoda predgovornika, župana mesta ljubljanskega, da naj skrbi, da se bo apro-

vizacija mesta redno vršila. „Ich bitte die Herrn Wien nachzuahmen“ — je rekel Bülow. Jaz sem se vzdržal vsake agitacije, tudi v listu svoje stranke, ampak danes mi je vsiljena beseda in ko bi molčal, našlo bi se v tem morebiti kako proglašenje, da dotičnim izvajanjem pritrjujem, in zato bi rad omenil neki praktičen vzorec. Če se recimo na Moravčah seče goveje meso po 50 kr. — in lahko rečem, da pošteno, dobro meso — v Ljubljani pa po 68—72 kr. in če stane svinjsko meso v Moravčah po 60 kr. kilo, v Ljubljani pa po 90 kr., potem prosim, gospodje, pojasnite in utemeljite te številke. Kje je utemeljena taka diferenca? Vi gospodje zastopniki mest skrbite za redno aprovizacijo in mi kmetovalci bomo skrbeli, da bo trg dobro preskrbljen s poštenim blagom. Eno je gotovo, gospoda moja, vzrok teh cen, ki jih ima danes živina, je lanskoletna suša, in če pravi gospod župan, da so kupci iz Češke in Moravske začeli nas pohajati, je to res, in mi smo veseli tega, zakaj če bi bili izročeni domačim mesarjem, bi bili na slabem. Toda eno je gotovo, da je to posledica lanskoletne suše, da prihajajo k nam kupci iz Češkega in Moravskega, ker je bil naš kmetovalec vsled suše in pomanjkanja krme prisiljen nebroj živine prodati pod ceno, za naravnost slepo ceno, ampak — in kmetje ne bodo pozdravili teh besed, če prerokujem, da se bo to predružačilo in da bo malokdo prišel, kadar bo zopet krma in ko bo naša živina zopet prišla do prave cene. K večjemu bodo prišli po vole, ker so prepričani, da jih je dobiti jako dobro pitanih. In, gospoda moja, ne pozabimo še druge stvari — jaz sam sem bil poročevalec v odseku za trgovinsko pogodbo z Nemčijo — kako strašanske davčne svote bodo imeli živinorejci plačevati pri izvozu! Od leta 1906. naprej imeli bodo plačevati kar potrjeni dac za živino. Dosedaj je bilo od vola plačati 8 gld., sedaj bo plačati 26 gld. In še eno je gotovo, tudi kmetska bremena in kmetski davki izdatno pomagajo državnim in deželnim financam, če pa naši živinorejci, tej edini zaslonbi našega kmetijskega gospodarstva, odpade eksport, če odpade ta vir dohodkov, potem bodite osigurani, da bo izseljevanje našega kmeta še vse drugače naraščalo vsled beraštva, kateremu bo kmetski stan izročen. (Živahno odobranje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede glede nujnosti?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, se bo glasovalo.

Gospodje, ki so za nujnost stavljenega predloga, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Gospod poslanec Povše ima besedo v meritorno utemeljevanje.

Poslanec Povše:

Samo predlagam, da se predlog izroči upravnemu odseku.

Deželni glavar:

Ako ni ugovora proti temu predlogu — (Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.) se torej ta predlog izroči upravnemu odseku.

Na vrsto pride sedaj nujni predlog gospodov poslancev dr. V. Schweitzerja, dr. Žitnika, F. Košaka in tovarišev v zadevi uvrstitve občinske ceste, vodeče iz Trebelnega skozi Ormoško vas v Lukovnik in Nemško vas, med okrajne ceste, priloga 41.

Gospod poslanec dr. Schweitzer ima besedo.

Poslanec dr. Schweitzer:

Visoka zbornica! Jaz si dovoljujem oba nujna predloga, katera smo stavili jaz in moja tovariša dr. Žitnik in Košak, ob enem utemeljevati, in sicer zaradi tega, ker se oba tičeta cestnih zadev istega okraja, da se stvar ne bo po nepotrebnem preveč na široko razplela.

Deželni glavar:

Ako ni ugovora proti temu, da se s to zadevo zajedno obravnava zadeva glede gradnje okrajne ceste iz Šmihela pri Žužemberku do deželne ceste v Žužemberk, priloga 40. (Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch) se bo torej tako postopalo.

Gospod poslanec dr. Schweitzer ima besedo v utemeljevanje nujnosti obeh zadev.

Poslanec dr. Schweitzer:

Visoka zbornica!

Jaz si dovoljujem obrniti pozornost visoke zbornice na zadevi, kateri se tičeta sicer le majhnega okraja naše dežele, toda sta za dotični okraj vitalnega pomena.

S tovariši smo se domenili, da spravimo zadevi potom nujnega predloga pred visoko zbornico, to pa zaradi tega, ker smo prepričani, da sta ti dve zadevi za dotični okraj res nujni, ker se ravno v tem okraju vrši izseljevanje, o katerem se je danes že veliko govorilo, v preobilni meri in ker je dolžnost te zbornice, da ukrene, kar je v njenih močeh, da se pomore dotičnim okrajem k blagostanju, ki trpe najbolj vsled izseljevanja.

Prvi predlog gre na to, da se že obstoječa občinska cesta, ki vodi iz Trebelnega skozi Ormuško vas v Lukovnik in Nemško vas, povzdigne v okrajno cesto.

Potrebo te izpremembe je visoka zbornica že priznala, ker je že večkrat vzela to zadevo v pretes, in sicer 27. februarja 1897, potem 18. aprila 1899 in 5. maja 1900. Že takrat je bila visoka zbornica pripravljena, storiti sklep, katerega hočemo sedaj zahtevati od visoke zbornice potom nujnega predloga, že takrat je hotela povzdigniti zbornica to cesto iz občinske v okrajno cesto. Toda l. 1900 dotične izjave cestnih odborov, ki imajo po našem cestnem zakonu o tem govoriti, še niso došle. Te

izjave so pa mej tem prišle in se glasijo vse ugodno za to zadevo; le eden cestni odbor, — namreč novomeškega cestnega okraja, — je proti temu. Stvar je pa takoj jasna, ako povem, katere vasi so pri tem prizadete. Pri občini Trebelno so prizadete vasi: Trebelno, Čenše, Št. Jur in Radna vas.

Iz občine Trebnje vasi: Bukovna, Jezero, Mirna vas in

Iz novomeškega okraja pa le 2 vasi.

Torej je popolnoma naravno, da je novomeški cestni odbor temu nekoliko protiven, mislim pa, da se bo nazadnje tudi on podal.

Posebni naprav pri tej cesti ne bo treba, ker je le en klanec pri Radni vasi, katerega bode treba premagati, sicer pa gre pot skozi le po ravnini.

Za dotični okraj bi bila ta pot res velicega pomena, kajti komur so znane krajevne razmere, ta mi bo pritrdil, da je skoro nemogoče, drugače priti iz Trebelnega in bližnjih vasi v Trebnje na postajo, kakor če se napravi velik ovinek čez Mokronog in Št. Rupert. Torej že iz tega razloga, da se okrajša dohod do železnice, je treba, da se ta cesta povzdigne v okrajno cesto, ker bo potem promet toliko olajšan, da se bodo lahko vozili tovori do postaje na Trebnjem. In blaga je dosti! Samo na eno bi opozarjal častite gospode, da je pod Mirno vasjo žaga, ki s 5 klinami dela neprenehoma tavolete in jih izdela okoli 30 vagonov vsako leto. Ravno tako so ob poti lepi gozdovi in bi se iz njih po tej poti izvozilo zelo veliko lesa in oglja.

Jaz mislim torej, gospoda, da sem glede te ceste nujnost zadostno utemeljil, in da lahko preidem na drugo cesto, to je na cesto, ki naj se napravi iz Šmihela pri Žužemberku do deželne ceste, ki vodi v Žužemberk.

Tukaj opomnim, da so se vsled pomote izpustile v tiskanem predlogu besede: „deželnemu odboru se naroča, da naj ukrene vse potrebno, da se lahko začne l. 1906 z gradnjo okrajne ceste, vodeče od Šmihela pri Žužemberku na deželno cesto v Žužemberk“, in prosim, da se te besede v dotični nujni predlog vstavijo.

Nujno to želi Šmihel in pa sosednje vasi, ki nimajo prav nobene cestne zveze z ostalim svetom. Sicer je neka pot, ki vodi od Krke po bregu gori. Ta pot pa je prava kozja steza in ima 25 odstotkov padca, torej se kvečjemu v normalnih razmerah lahko rabi, če pa zmrzne, ali če je deževalo, pa je popolnoma nerabljiva. V tem pa tiči vzrok žalostnej prikazni, da tam vinogradi, ki so bili vsled trne uši opustošeni, še sedaj niso v redu, ker jih še dosedaj niso mogli zasaditi. To pa zaradi tega ne, ker po tako slabi, strmi cesti ni mogoče dovažati vsega v to potrebnega, osobito ne gnoja.

Ta stvar še ni bila pred visoko zbornico. Vendar pa so se nekateri prizadeti kar sami po svoji inicijativi lotili tega vprašanja, dali izdelati vse načrte, katere bom predložil gospodu deželnemu glavarju, da jih potem izroči odseku, in dali so na-

praviti načrte cele ceste in proračun, ki je pokazal, da bi cela cesta, ki bi bila približno 2 km dolga, stala okrog 11.000 K. To je tako majhna svota, da se bo, ako se drugi zakoniti predpogoji vresničijo, že prihodnje leto z zgradbo lahko pričelo.

Ker je svota za pokritje res mala, upam, da ne bo ta svota vzrok, da bi se ne sprejel naš predlog. Zakaj ta cesta je potrebna, in naš predlog je res nujen, ker, kakor sem že rekel, dotični kraji, dotične vasi, nimajo nobene cestne zveze z ostalim svetom in tako je 680 prebivalcev ob gotovih časih popolnoma odrezanih od vsega ostalega sveta, nima nobenega dovoza in tudi nobenih izdelkov izvažati ne more. In zato imamo žalostno prikazen, da je od itak pičlega prebivalstva — 680 ljudi — se jih izselilo 200 v Ameriko.

Iz vseh teh razlogov torej priporočam visokej zbornici, da sprejme nujnost teh dveh predlogov. (Odobranje na levi. — Beifall links).

Deželni glavar:

Otvaram razpravo glede nujnosti obeh predmetov.

Gospod poslanec župan Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

V imenu kluba narodno naprednih poslancev izjavljam, da bomo glasovali za nujnost, ne pa za to, da bi se ta stvar sedaj takoj meritorno razpravljala, kakor je pri obeh predlogih predlagano, in sicer iz teh razlogov ne, ker, če bi se imelo v smislu § 21. opr. reda takoj razpravljati, bi moral biti predložen že zakonski načrt o tej stvari. Ker ga pa gospodje predlagatelji niso predložili, zaradi tega se po mojem mnenju danes še ne more meritorno razpravljati, temveč je najbolje, če se odkazeta oba predloga v smislu § 18. opr. reda upravnemu odseku.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schweitzer ima besedo.

Poslanec dr. Schweitzer:

Konstatiram, da smo tudi v tem oziru popolnoma jedini. Vsaj tudi mi nič drugega nečemo, kakor da se odkazeta predloga upravnemu odseku, in jaz bi bil tudi v formalnem oziru to predlagal. Mi vemo, da je treba zakonskega načrta, in zato se glasi ravno en predlog tako, da naj se vse potrebno ukrene, da se lahko začne l. 1906 z zgradbo glede ceste iz Šmihela v Žužemberk; predlog glede druge ceste pa, da naj deželni odbor vse potrebno ukrene, da se povzdigne v okrajno cesto.

Torej, mislim, ni nobene divergence, in ima gospod župan Hribar čisto prav.

Deželni glavar:

Ako nihče več ne želi besede o nujnostni razpravi —,

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.) prosim glasovati in sicer ločeno glasovati, ker sta to dva predloga, dva nujna predloga, katerih prvi je stavljen pod prilogo 41. glede uvrstitve občinske ceste Trebelno-Ormoška vas-Lukovnik-Nemška vas med okrajne ceste.

Gospodje poslanci, ki so za nujnost, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen).

Sprejeto.

Pride drugi predlog glede zgradbe okrajne ceste Šmihel-Žužemberk, priloga 40.

Gospodje, ki so za nujnost tega drugega predloga, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen).

Nujnost je sprejeta.

Gospod poslanec dr. Schweitzer ima besedo.

Poslanec dr. Schweitzer:

Predlagam, da se oba predloga izročita upravnemu odseku.

Deželni glavar:

Predlog je, da se oba predloga, katerih nujnost je visoka zbornica ravnokar priznala, izročita upravnemu odseku.

Če nikdo temu ne ugovarja — ?

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch) je tudi ta predlog sprejet.

Sedaj bi prišel na vrsto nujni predlog gospoda poslanca Pfeiferja in tovarišev glede podaljšanja Dolenjskih železnic. Naznanjam pa, da je gospod poslanec Pfeifer ta nujni predlog umaknil in ga stavi kot samostalni predlog, kateri pak kot tak ne pride danes na vrsto, temveč pride kot samostalni predlog v eni prihodnjih sej v utemeljevanje oziroma na dnevni red.

Vsled tega pride sedaj na vrsto nujni predlog gospodov poslancev Ivana Božiča in tovarišev v zadevi brezobrestnega predujema v pokritje troškov za zgradbo šole v občini Vrhpolja pri Vipavi.

Gospod poslanec Božič ima besedo v utemeljevanje nujnosti.

Poslanec Božič:

Visoka zbornica!

Mislím, da za utemeljevanje mojega nujnega predloga ni potreba mi veliko navajati.

Po dosedanem običaju in sklepih te visoke zbornice izplačevalo se je za zgradbo vsacega novega šolskega poslopja 10 odstotkov preliminiranih stroškov. Do te podpore ima brez dvojbe pravico tudi občina Vrhpolje, vendar so razmere zadnjih let ti občini onemogočile, da bi bila prišla do pokritja te potrebščine.

Zgradba se je izvršila v zadnji petletni dobi. Občina je sicer dotično prošnjo vložila, ali ostala je nerešena. Občina je v slabih razmerah in vsled

tega je bila tudi prisiljena zadolžiti se za dotični znesek pri „Kranjski hranilnici“ in mora že tri leta plačevati $4\frac{1}{2}\%$ obresti od zneska, katerega bi bila pravzaprav morala dobiti od dežele kranjske kot podporo. S tem je občina znatno oškodovana, tembolj, ker je pred malo leti dogradila nov vodovod, za katerega se je morala tudi zadolžiti in poleg tega je morala popraviti župnišče; in sedaj je morala zgraditi še novo šolo, ki je stala 28.000 K. Ta občina se je torej tako zakopala v dolgove, da je težko prerokovati, kdaj se bo izklopala iz njih.

Ravno zaradi tega stavl sem v svojem in v svojih tovarišev imenu nujni predlog, naj se nujno tej občini odpomore vsaj s tem zneskom, katerega bi bila morala dežela že pred 3 leti občini izplačati. Občina je zgradila to šolo. Že pred 3 leti je bil komisijonalni ogled in še tisto leto je bila šola otvorena in izročena svojemu namenu.

Če se pomisli, da se je občina samo za šolsko zgradbo zadolžila za ogromno svoto 28.000 K, katero mora s $4\frac{1}{2}\%$ amortizirati, tako da mora plačevati prvih 10 let po 300 K na leto, zadnjih 20 let pa po 625 K, mora se reči, da je to naravnost ogromna svota, in težko, da bi mogla pri današnjih razmerah to svoto zmagati, zlasti ako se vpošteva, da ima poleg deželnih in cestnih doklad še 70% redne občinske doklade in vrhu te še 49% doklado za amortizacijo občinskih dolgov, skupno torej 119% občinsko doklado samo za redne občinske potrebščine in pa za amortizacijo šolskega posojila!

S tem mislim, da je dovoljno dokazana nujnost predloga, kakor tudi potreba, in zaradi tega prosim, da ne izgubljam s tako malimi zadevami preveč časa, da se nujnost sprejme; v formalnem oziru pa predlagam, da se izroči ta predlog finančnemu odseku.

Deželni glavar:

Želi kdo besede glede nujnosti?

Gospod poslanec dr. Krek ima besedo.

Poslanec dr. Krek:

Visoka zbornica!

Jaz in moji somišljeniki bomo glasovali za nujnost tega predloga. Naznanjam pa že danes, da bomo v finančnem odseku dali temu predlogu nekak splošen značaj. Kajti na noben način se ne sme od te dobrote, kakor jo predlaga gospod tovariš Božič za eno občino, izključiti druge, ravno tako potrebne občine v naši deželi. (Klic na levi — Ruß lufš: „Tako je!“) Omenjam samo slučaj občine Harijske, ki je, ne po svoji krivdi, ampak po krivdi tistih, ki so stvar tako uredili, prišla v dolgove. Poprava šolskega poslojja pokazala se je kot nezadostna, poslojje pokazalo se je kot nerabno, zidati je bilo treba še novo šolo, in nastalo je stroškov 25.000 K.

Tudi ta občina potrebuje istega uvaževanja od deželnega zbora, kakor Vrhpoljska.

Glasovali bomo torej za nujnost, pridržimo si pa v finančnem odseku predlagati primerno spremembo.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand wendet sich.)

Ker ne, prosim glasovati o nujnosti.

Gospodje, ki so za nujnost, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeta.

Predlog je, da se izroči finančnemu odseku.

Ako ni ugovora proti temu —?

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch) je sprejeto.

Sedaj pride na vrsto nujni predlog gospodov poslancev Ivana Hribarja in tovarišev v zadevi pospeševanja važnih železničnih projektov, priloga 53.

Gospod poslanec župan Hribar ima besedo v utemeljevanje nujnosti.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Ko je svoje dni dežela prevzela garancijo za dolensko železnico, tedaj je deželni zbor obenem tudi sklenil, da je vsako leto 50.000 K v ta namen zalagati v poseben fond, da se iz njega pospešuje vse, kar meri na to, da se železništvo v naši deželi izpopolni. Ta fond narastel je že na veliko svoto; vendar se v zadnjem času ni nič storilo, da bi se le količkaj ustreglo namenu, ki ga je imel deželni zbor takrat, ko je sklenil, da se ta fond ustvari. In vendar se ne da tajiti, da je mnogo železniških projektov v deželi, kateri so posebne važnosti in za katere bi imel tudi služiti ta fond, vsaj v tem smislu, da se predpriprave zanje izvrše.

Gospod tovariš Pfeifer stavl je nujni predlog, katerega je pa danes izpremenil v samostalni predlog, namreč, da bi se kaj storilo za uresničenje davne želje Belih Kranjcev, da se podaljša dolenska železnica od Novega mesta preko Bele krajine. Poglejte, gospoda moja, to je gotovo eden tistih važnih projektov, o katerem gotovo vsi želimo, da se uresniči, za katerega pa je treba kaj storiti, kajti, ako se ne izgotovi generalni načrt, potem ni misliti, da bi se dalo pri vladi uspešno delovati za ta projekt. Glavni pogoj je namreč pri vsakem delu, pri vsakej železnici — skušnja nas uči tega tako glede dolenske, kakor glede vrhniške železnice — da se ustanovi konsorcij, da ta konsorcij da napraviti generalni načrt in da potem s tem načrtom stopi pred železniško ministrstvo. V tem oziru je torej tudi glede dolenske železnice, kakor glede vseh železniških projektov v naši deželi tako postopati. In ravno danes je vložil konzorcij, ki se je ustanovil za podaljšanje dolenske železnice, pri visokem deželnem zboru prošnjo, da prispeva k troškom za

napravo generalnega načrta. Dokler pa stoji deželni odbor na stališču, kakor sedaj, da ni upravičen brez izrečnega dovoljenja deželnega zbora prispevati, toliko časa se temu konsorciju ni nadejati podpore in ker bržkone od drugod ni mogel toliko denarja skupaj spraviti, se tudi ni mogel lotiti dela.

Drug važen projekt, za katerega je generalni načrt že izgotovljen, je zveza Idrije z Ljubljano. Kakor je znano, je železniško ministrstvo, ko je dalo koncesijo za gradnjo železnice iz Ljubljane na Vrhniko, reklo, da je treba kolodvor na Vrhniki tako situirati, da se bo moglo železnico podaljšati. Konsorcij, ki se je koj potem, ko je vrhniška železnica stekla, ustanovil, dal je napraviti deloma s prostovoljnimi doneski, deloma s posojili, katera je najel, generalni načrt za železnico Vrhnika-Idrija. Ko ga je ministrstvu predložilo, je isto pač priznalo važnost proge, vendar pa je izreklo, da bi stroški zanjo bili tako veliki, da, — za sedaj vsaj, — ni mogoče misliti na realizacijo tega načrta. Konsorcij pa, ki se je za ta projekt trudil, potrkal je tudi še drugod in reklo se mu je, da bi bilo nadaljno podaljšanje od Idrije do Sv. Lucije za državo v stratezičnem oziru velike važnosti. Zato se je dogovoril konsorcij z deželnim odborom goriškim, da on napravi načrt za železnico od Idrije do Sv. Lucije in ko bo ta izgotovljen, potem oba: konsorcij in deželni odbor goriški stopita pred merodajne faktorje in se potrudita za izvršitev te železnice.

Torej to je tudi projekt, ki je jako važen za deželo v narodno gospodarskem in prometnem oziru, ne manj pa tudi v interesu cele države.

Kar se tiče narodnogospodarskega ozira, je tukaj pripomniti, da bi bilo prav zelo obžalovati, če bi bila Idrija zvezana kdaj le s Sv. Lucijo, ker bi potem ves promet, ki teži iz Idrije v Ljubljano in vsa trgovina čisto naravno težila v Gorico in bi Ljubljana jako veliko trpela vsled tega, če bi največje mesto za njo v deželi Kranjski bilo odrezano od nje. Zato bi bilo želeti, da se proga Ljubljana—odnosno Vrhnika—Idrija, dogradi. Ako pa nimamo nade, da se bo ta proga sama zase radi prevelikih stroškov obrestovala, potem je treba delovati na to, da se ji da večjo veljavo, da se jo napravi za transversalno železnico do italijanske meje. In če pridejo enkrat na merodajnih mestih do prepričanja, da je taka transversalna železnica neobhodno potrebna, potem je gotovo, da se zgradi tudi železnica Ljubljana - Karlovec - Sisek. Kajti, če bo proga Ljubljana Idrija—Sv. Lucija stratezična, potem je naravno, da tudi proga, katero sem preje imenoval, pridobiva isti značaj in da bila proga Sisek—Karlovec—Ljubljana dovajalna proga za Ljubljano, Idrijo, Sv. Lucijo, in če pride kdaj do vojske, — kar vendar ni izključeno — z našo ljubo sosedo Italijo, bi s Hrvatskega in Ogrskega mogla dovažati vojake do italijanske meje. — Torej ste po mojem mnenju obe železnici v tesnej zvezi. Ker se že proga Sisek—Vrginmost zida in se utegne že prihodnje leto izročiti svojemu prometu, treba se je le še potruditi, da se napravi načrt za progo

Novo mesto — hrvatska meja po jednej strani, po drugej pa, da se osnuje na Hrvatskem konsorcij, da napravi generalni načrt za progo Karlovec—uranjska meja. Če so ti gotovi, potem se da kspešneje delati in mislim, da tudi ne bo izostalo vojno ministerstvo s svojo podporo.

Pri tej priliki bi pa opozoril še na neke druge železniške zveze, ki so za deželo našo ravno tako važne, kakor prejšnje.

Prva je proga od Polzele do Kamnika. Za to progo je — če sem dobro poučen — že ministrstvo dalo izgotoviti generalni načrt. Če se zgradi ta proga, potem bo Ljubljana direktno zvezana s Zeltwegom. Sedaj gre celi promet proti Celju, potem pa bi prišel ves promet od Zeltwega preko Kamnika v Ljubljano. In če pogledate, gospoda moja, na karto, takoj izprevidite, da bi se dala od tod ustanoviti 3. železniška zveza s Trstom čez Hotedršico in Razdrto na Sežano ali Divačo, in, kakor je meni znano, se ministrstvo s tako 3. zvezo s Trstom že več časa peča in ima pred očmi, da se enkrat izvede. Torej je gotovo važno, da se tudi v tem oziru kak korak stori. Za to je konsorcij vrhniško-idrijske železnice projektoval to železnico do Hotederšice kot železnico prve vrste in šele od tod naprej kot železnico druge vrste.

Na prvi pogled se vidi, da bi bila ta proga nerazmerno velike važnosti in koristi za Trst. Železnica, ki se zida sedaj, — nikar si ne prikrivajmo, — ima služiti le interesom Nemčije. Ta železnica, pri kateri so se stroški, ki so bili proračunjeni, prekoračili za ogromne svote, ima posredovati le promet južne Nemčije v Trst in bo bolj v korist južni Nemčiji, kakor pa našim severnim industrijskim pokrajinam. Jaz imam, gospoda moja, prepričanje, katero mi bodi tudi tukaj dovoljeno izraziti, da je takrat, ko se je sklepalo o drugej zvezi s Trstom, odločeval pred vsem politični moment. Za to se v zadnjem času jako deluje na to, da se naseljujejo v Trstu nemške firme, s čimer upajo nekateri — saj jih poznamo vsi — Trst počasi iztrgati Italijanom iz rok. — Slovanom ga ne privoščijo, to bi bilo proti avstrijskim načelom, naj bo torej nemško mesto. Če se hoče to paralizirati, kar je z avstrijskega stališča le želeti, bi bila jako važna 3. zveza, ki bode iz Češkega vsaj po krajšej poti. — Moravska ostane bolj pri strani — po progi Zeltweg, Ljubljana, Hotedršica vodila v Trst.

Torej, to so vsi projekti, kateri so jako velike važnosti za našo deželo, katerih mogoče danes nekateri še niso aktualni, ki pa utegnejo s časom aktualni postati. Dobro pa je, da se začne sedaj delovati in, če se najde zato konsorcij, potem je pač prav, ako se iz kapitala, kateri sicer za železništvo mrtev leži, iz železniškega fonda — dajo prispevki, da zamore prestopiti k izvršitvi prvih priprav. In ta namen sem imel, ko sem stavlil predlog. Stavil sem ga pa zaradi tega, ker je konsorcij za zgradbo železnice Vrhnika—Idrija našel pri vesleslavnem deželnem odboru zaprta vrata, ko je trkal nanje.

Če si deželni odbor, ker je obstrukcija, ne upa nič storiti, dasiravno bi bil dal z veliko večjo opravičenostjo temu konsorciju kak prispevek, kakor da je sklenil na svojo roko zgradbo domobranske vojašnice, ker je pri sklepu o ustvaritvi železniškega fonda dobil naravnost naročilo, da se ima ta fond rabiti v pospeševanje železniških zadev v deželi kranjski, treba je, da mu deželni zbor da primerno naročilo. Zato se je zdelo meni in tovarišem potrebno staviti danes ta nujni predlog, kajti fond, ki je bil ustanovljen, bo šele takrat rodil pravi sad, ako ni naložen v hranilnici na knjižico, — upam vsaj, da je naložen, in da ga ni deželni odbor drugače porabil. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Jako optimistično upanje!“) — Mogoče, da je prišel v zadrego, morebiti je prišel potem v izkušnjavo. — Ali če ni ves naložen, naložen je vsaj večji del.

Častite gospode tovariše prosim, da nujnosti mojega predloga pritrldijo; v formalnem oziru pa predlagam, da se odkaže finančnemu odseku v posvetovanje in poročanje zato, ker železniškega odseka sedaj nimamo več.

Deželni glavar:

Želi kdo besede o nujnosti razpravi?

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! V imenu kluba katoliško-narodnih poslancev izjavljam, da bomo sicer glasovali za nujnost, da pa nismo v stanu, da bi glasovali za meritum v tej obliki, v katerej je bil stavljen predlog častitega gospoda župana Hribarja.

Predlog gre, kakor sem jaz razumel, na to, da se da deželnemu odboru neko generalno pooblastilo, da daje raznim konsorcijem denarne subvencije v ta namen, da dotični konsorciji porabijo ta denar za izvršitev različnih generalnih projektov, kateri se ravno dotičnemu konsorciju umestni zdé.

Gospoda moja, to je čisto napačno postopanje. Konsorcij se hitro napravi. Pri teh stvarih, ki stanejo par kron, se najdejo hitro ljudje, ki so pripravljani pristopiti; drugo vprašanje je, ali je dotični konsorcij sploh sposoben, kaj pametnega napraviti in zopet drugo vprašanje je, ali ima projekt, ki bi bil res deželi v korist, ali si je dotični konsorcij že sam napravil jasno sliko o tem, kaj prav za prav hoče. To so stvari, ki so za deželo in javnost največjega pomena, in mi ne moremo na noben način dopustiti, da deželni odbor daje podporo onemu konsorciju, ki se mu ravno bolj dopada kot drugi iz tega železniškega fonda, katerega po mojem mnenju sploh že davno nič več ni. Če bi bilo deželnemu odboru svobodno na razpolago: tukaj pride konsorcij, ki se mi dopade, temu dam toliko in toliko podpore, da izvrši generalni načrt, generalni načrt, o katerem se sploh nič ne ve, potem bi prišli v položaj, da bi bil ves denar izdan raznovrstnim

konsorcijem, zaradi tega pa bi ne imeli niti 1 km nove železnice.

Na ta način, kakor si misli gospod poslanec Hribar — naj mi oprostite to opazko — se železnice ne zidajo; ampak na ta način, da konsorcij, katerega se pa mora že a priori smatrati jako resnim, da ima ta konsorcij a priori že popolnoma — v glavni stvari seveda — jasen pojem, kako misli stvar napraviti.

Častiti gospod predgovornik je preje jako obširno govoril o belokranjski železnici in omenjal tovariša Pfeiferja nujni predlog, katerega je spremenil v samostalni predlog, ker mu je gospod deželni glavar zagotovil, da pride takoj za volilno reformo na dnevni red prihodnje seje. Ravno belokranjska železnica je projekt, pri katerem je treba jako paziti, da se ne zavrže kaj javnega denarja pri tej stvari. To je projekt, ki sega veliko dalje, kakor nam je gospod župan Hribar razložil. To je projekt, ki vsebuje v sebi namen, napraviti iz naše dolenske železnice svetovno železnico, to naj postane glavna železniška proga. Saj je tudi bila dolenska železnica a priori glede na to tako trdno zidana, da lahko postane glavna proga druge vrste. Tukaj se gre za velik projekt, ki je velikanskega pomena, ne samo za Belo krajino, ampak velikanskega pomena za celo državo, za celo monarhijo, velikanskega pomena tudi s strateškega stališča. Gospod župan Hribar meni, da če je njegov predlog sprejet, potem bo še-le lahko delati. Jaz pa povem gospodu županu tajnost, da se za izvršitev te železnice in za pokritje aktualno in resno dela in da so dotična dela že daleč napredovala in da bi bila cela stvar le oškodovana, če bi se tukaj storile katerekoli neprevidnosti, katerikoli nepremišljeni površni koraki.

Gospoda moja! Gre se tukaj pri belokranjski železnici za to, da se zveže ne samo Bela krajina po najkrajši črti z Ljubljano in Reko, ampak tudi za to, da se Dalmacija enkrat priklene naši državni polovici, kar bo največjega pomena za državo in monarhijo, kajti popolno opravičeno se je vedno pritoževala Dalmacija, da se ji zabranjuje železniška zveza, do katere ima vso pravico kot kraljevina, ki pripada k našemu cesarstvu. Stvar bo stopila v prav kratkem času v zelo aktualen štadij. Jaz vem na podlagi svojih popolnoma zanesljivih konkretnih informacij, da bi bil popolnoma ven vržen denar, kateri bi se dal danes kateremukoli konsorciju, ker bodo drugi faktorji, za katere ne igra tako majhen znesek prav nobene vloge, storili svojo dolžnost. Toliko glede belokranjske železnice. Jaz moram protestirati le proti principu, da bi se dajale konsorcijem na slepo srečo podpore, pa naj si bo ta ali oni konsorcij. Deželni denar je treba zelo previdno uporabljati, in če da dežela iz svojih sredstev take doneske, jih sme dati le v tem slučaju, če je stvar jasna in če deželni odbor dobro ve, v kakšno svrhu da dotično svoto.

Kar se tiče idrijskega projekta, bi si usodil le kratko pripomniti, da je idrijski projekt tako drag, da ga po mojih mislih noben drugi ne more izvršiti,

kakor država (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Gotovo!“) No dobro! V tem oziru smo torej edini. Zaradi tega sem pa tudi mnenja, da moramo biti glede tega projekta ravno tako previdni, kakor glede belokranjskega. Mi vsi, gospoda moja, smo enih in istih misli v tem, da nam je potreba v interesu dežele izvršitev in oživotvorjenje še marsikaterih železniških prog. Ali, gospoda moja, kar na slepo srečo dajati deželnemu odboru dalekosežna pooblastila, proti temu prav odločno protestiram. — Naj se izvoli železniški odsek in naj se resno peča z različnimi projekti in naj potem visoka zbornica sklepa, za kateri projekt in za kateri konsorcij naj se daje deželna podpora.

To je naše stališče.

Sicer pa bomo glasovali za nujnost, ker je nujno, da pride stvar enkrat v tir in v razpravo v odseku in v zbornici.

Deželni glavar:

Ker je gospod poslanec dr. Šusteršič izrekel dvom, da bi eksistiral železnični zaklad, moram to stvarno popraviti. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Vsaj ste se sami smejali, ko sem rekel!“) Prosim gospoda poslanca, da v tem oziru pogleda prilogo 10., v kateri predlaga deželni odbor razkaz imovine garancijskega zaklada Dolenjskih železnic, kateri izkazuje premoženje 850.962 K 48 h (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „To je pa neki drug zaklad, garancijski zaklad!“), ki se je torej od leta 1903. pomnožilo za 82.155 K 21 h. Torej le konstatiram, da eksistira železnični zaklad (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Na tem-le papirju!“). Na papirju, pa tudi v resnici. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Denarja ni notri! To sem jaz trdil!“)

Želi še kdo besede glede nujnosti?

Gospod poslanec Pfeifer ima besedo.

Poslanec Pfeifer:

Visoka zbornica! Gospod poslanec župan Hribar omenil je tudi danes, da sem jaz svoj nujni predlog glede podaljšanja dolenjske železnice preko Bele krajine premenil v navaden samostalni predlog. Ko bi bil jaz vedel, da gospod župan namerava to belokranjsko železnico spraviti danes v nujno razpravo, bi seveda tega ne bil storil. Tako si pa pridržim, da bom pri utemeljevanju svojega predloga označil svoje stališče.

Danes pa načelno izjavljam, da jaz smatram podaljšanje dolenjske železnice preko Bele krajine kot svetovno progo druge vrste, pri kateri se pa naša dežela nikakor ne bo smela obremeniti.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Zdi se mi, da častiti gospod tovariš dr. Šusteršič mojega predloga ni prav umel, ali pa ni slišal, ko se je prečital. Jaz nisem stavljal predloga, da bi se vsakemu poljubnemu konsorciju za vsako poljubno železnico dajala podpora, kakor to trdi častiti gospod tovariš dr. Šusteršič, temveč se izrečno pravi v mojem predlogu, da se da deželnemu odboru pooblastilo, dajati prispevke za take projekte, katere smatra za važne. In če gospod tovariš Šusteršič govori o velikih svotah, katere bi po tem predlogu smel deželni odbor izdajati, je to popolnoma izključeno. Za koliko projektov pa bi imel izdatke? K večjem za dva do tri in ako se računa, da se da za vsak projekt, kakih 10.000 K, ki se pa imajo kasneje povrniti, — torej vse skupaj 30.000 K — je to tako majhna svota, da ne pride pri imovinskem stanju fonda niti v poštev. Če bi se nič drugega s tem ne doseglo, kakor to, da se dotična proga prouči, bi se s tem že jako veliko doseglo. Stvar deželnega odbora pa je, da presoja, kateri projekt je važen v narodnogospodarskem in prometnem oziru, in da samo tak projekt podpira.

Da se častiti gospod tovariš Šusteršič postavlja tukaj na načelno nasprotno stališče, se mi zdi tembolj čudno, ker je on stavljal predlog, da se da deželnemu odboru veliko večje pooblastilo glede vodovodov. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Za zrele projekte, popolnoma izdelane projekte!“) Tam da deželni odbor po svojih tehnikih izdelati projekte (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Morajo biti od ministrstva potrjeni!“); konsorcij pa jih izdela na svoje stroške. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Vlada, ministristvo mora načrte odobriti, potem sme še-le deželni odbor dati podporo!“) Deželni odbor je na svoje stroške dal izgotoviti vse vodovodne načrte! Tega g. tovariš Šusteršič neče razumeti, deželni odbor da izgotoviti načrte na svoje stroške, tako da občine in interesente nič ne stanejo; jaz pa predlagam veliko manj, namreč samo prispevke za železnične načrte.

Gospod tovariš dr. Šusteršič pravi, da se na ta način železnice ne zidajo. Ne vem, kakšne izkušnje ima on; jaz pa vem, da sem že eno zidal (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Pa se je slabo obnesla!“).

No, dobro! Ali izkušnje sem si le pridobil. Ali se je dobro obnesla, ali ne, je postranska stvar; vsaj deficit ni prevzela ne dežela, ne občine, in ne interesente, temveč vzela ga je država na se. To je, dasi skromen uspeh, vendar uspeh. Torej se mi ne more očitati, da bi nič izkušenj ne imel.

Gospoda moja! Kar se tiče belokranjske železnice, sem sam rekel, da smatram to progo za glavno progo in pozabil sem omeniti, da bo ta železnica tudi v zvezi z železnico, ki se mora zgraditi v Dalmacijo. Glede tiste železnice, ki se ima graditi v Dalmacijo, imam jaz tudi nekaj informacij,

— morda so informacije gospoda tovariša dr. Šusteršiča iz poslednjega časa boljše, jaz le toliko vem, da v merodajnih krogih še niso popolnoma edini glede proge. Vsekakor pa je gotovo, da se avstrijska vlada ne bo nikdar zavzemala za železnico, ki bo vezala Belo krajino z Reko, ker bi bila ta v direktnem nasprotju z njenimi interesi. Jaz tega ne verjamem, morda to verjame gospod dr. Šusteršič; ko pride do končne izpeljave, bomo pa videli, kdo ima prav. Jaz pravim, da bodo izkušnje pokazale, da imam jaz prav.

Kar se tiče, gospoda moja, idrijskega in belokranjskega projekta, to si nič ne prikrivajmo, ne bo gradil teh železnic nobeden drugi, kakor država. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Tako je!“) Ako hočemo te železnice, se ne smemo zanašati, ne na deželo, ne na občine, ampak edino le na državo, in zato moramo vedno naglašati strateški pomen teh železnic. Ker se na severu države ne zidajo več strategične železnice, začeti jih bo morala država zidati na jugu, ki je bil v tem oziru dolgo zanemarjen. To upanje imam.

V tem oziru je pa res in ima gospod tovariš dr. Šusteršič prav, da si je treba ogledati ta konsorcij, ki se zavzema za kak projekt. To nas izkušnja uči. Jaz se sklicujem naravnost na neki konsorcij, ki je napravil za belokranjsko železnico s podporo 8000 K projekt, ki ni čisto za nič in se lahko danes vrže v koš. Treba si je torej konsorcij ogledati, ali ima kaj izkušenj, ali je postavil progo na pravo podlago, ali ne i. t. d. Toliko razsodnosti pa jaz že pripuščam deželni odboru, da bo vedel to presoditi; in ker imamo fond 856.000 K, od katerih si je res deželni odbor izposodil 636.000 K, — nič manj! — je vendar še toliko gotovine v njem, da se lahko ta predlog vpošteva.

Seveda ne moremo o tem še meritorno sklepati, zato prosim, da bi se to blagohotno uvaževalo in v finančnem odseku, kamor se naj odkaže moj predlog, ne stavilo istemu nepotrebnih ovir.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Demšar ima besedo.

Poslanec Demšar:

Visoka zbornica!

Omenjal bi še tudi projekt Škofja Loka-Železniki. (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Dobro! Dobro.“)

Pred 3 leti se je sestavil konsorcij, ki je že izvršil načrt, trasa je že revidirana in načelnik dela že na podrobnih načrtih. Podpore seveda niso dobili, kakor je gospod župan prav omenil.

Glede te železnice bom jaz v eni prihodnjih sej stavil nujni predlog in upam, da se bode tudi na ta projekt oziralo.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Omenjam samo v formalnem oziru, da je stvar, o kateri je govoril gospod tovariš Demšar, že obsežena v tem mojem predlogu. Če se ta predlog sprejme, potem se bo v finančnem odseku razpravljala tudi proga Škofja Loka-Železniki in torej za to ni treba nobenega posebnega nujnega predloga.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede nujnosti?

Gospod poslanec Božič ima besedo.

Poslanec Božič:

Visoka zbornica!

Gospod tovariš, poslanec Hribar je navel več projektov železnic, katere so v deželi jako potrebne in razvila se je precej živahna železnična razprava. Ne morem kaj, da ne bi poprijel za besedo in omenil, da se je pri navajanju vseh projektov železnic, kateri so v deželi potrebne in nekatere celo zelo potrebne, popolnoma prezrla vipavska železnica. (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Vipava — Razdrto!“)

Z vipavsko dolini, s tem lepim kosom zemlje, dela se jako po mačehovsko od strani države in dežele.

Naj omenjam samo, da do l. 1866, do nesrečne italijanske vojske sploh ni bila v nobeni zvezi, niti s cesto ni bila spojena ta lepa vipavska dolina s kranjsko deželo. — O železnici še danes ni govora! — L. 1866., ko je bruhnila nagloma vojska, se je zgradila cesta čez Rebernice na Vipavo in Gorico v najhitrejši naglici. In temu nesrečnemu slučaju se ima vipavska dolina zahvaliti, da ima vsaj eno dobro državno cesto.

Glede železniške zveze bo pa, kakor je bilo glede ceste. L. 1866. so spoznali in priznali odkrito krvavo in nujno potrebo hitre železniške zveze z Italijo, ali vojska je minila in z njo so prešli vsi železniški projekti v pozabljivost.

Vipavska dolina se je tudi živahno zavzemala za železnico Loka Divača. Ta načrt je žalibog pokopan in z njim tudi vipavske nade.

Pozneje se je tudi govorilo o železnici Gorica-Ajdovščina-Postojna. En del tega projekta se je vresničil in se je tudi jako dobro posrečil; kajti Gorica-Ajdovščina je ena tistih železnic, ki res lepe dohodke nosi, na katerej je tako lep promet v blagu, kakor tudi osebnim, da je veselje, in temu se bode zahvaliti, ako se bo država odločila za to, da se ta proga nadaljuje. Ali ta železnica je prišla samo do meje, preko te meje, na kranjska tla ni stopila, dasi je bil načrt napravljen za železnico na Ustje in na Postojno. — Misli se sedaj in govori nekoli, da se vipavska železnica podaljša do Št. Vida, torej tistih par kilometrov še in cela vipavska dolina bo spojena proti Gorici in Trstu. Pomisliti pa je treba, da je vendar vipavska dolina del kranjske dežele, in da ne gravitira njen promet proti Gorici

in Trstu, ampak proti Notranjskem, Ljubljani in Gorenjskem, ker tu ni takih pridelkov, kakor so na jugu. Sam prst božji kaže, da je treba tudi občila tako zidati, jim dati tisto smer, da bo vipavska dolina zvezana tje, kamor gravitira.

Gospod tovariš Hribar je čisto pozabil, ali pa prezrl vipavsko železnico, in vsled tega se čutim primoranega . . . (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Projekt Razdrto-Ajdovščina obstoji!“) . . . Žalibog ni izvedljiv . . . se za njo zavzeti. Vipavska dolina more, kakor danes stvari stoje, jedino pričakovati, da se združi z novo železnico pri Štanjelu, in ako se izvrši projekt Razdrto—Štanjel, potem je dana zveza na kranjsko stran; če pa ta projekt pade, potem je vipavska dolina enkrat za vselej odrezana od kranjske in potem bi bilo menda pametno, da se od kranjske popolnoma odcepi. Tako daleč pa menda ne bo prišlo in upam, da se to prepreči, zato pa je dolžnost deželnega zastopa, da se zavzamemo za vipavsko dolino in da njen promet vodimo v središče dežele. Ravno tako pa je tudi dolžnost vseh faktorjev, da delujejo na to, da se to lepo vipavsko dolino priveže tesneje k deželi; kajti drugače bodo delovali drugi faktorji, da se jo priveže na en ali drug način drugam, in ne vem, ali bo deželi kranjski v korist, ako se ves promet obrne drugam in ta promet narašča od dne do dne, vinogradi so regenerirani in obilo je vina, katero se mora eksportirati in izvažati edino na Kranjsko in od tu dalje, nikdar pa ne v Gorico, ali v Trst.

Vsled tega bi prosil, da, ko se bo železniški odsek, kateremu bodo načrti odkazani, s temi načrti babil, ne pusti iz oči vipavske doline, in bi vzvel v svoj načrt podaljšanje vipavske železnice od Ajdovščine proti Št. Vidu in od Št. Vida proti Štanjelu na Postojno.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede v nujnostni razpravi?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, se bo glasovalo.

Gospodje, ki so za nujnost predloga, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

V formalnem oziru se je predlagalo, da se predlog izroči finančnemu odseku.

Ako ni ugovora —?

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

je sprejeto in se torej ta predlog izroči finančnemu odseku.

Na vrsto pride sedaj utemeljevanje nujnega predloga gospoda poslance Iv. Hribarja in tovarišev glede oprostitve po potresu poškodovanih poslopij od deželnih priklad.

Gospod poslanec župan Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Izjavljam, da sem pripravljen ta predlog kot nujni predlog za danes umakniti, ako bode častiti

gospod glavar tako ljubezniv, da ga bo kot samostalni predlog postavil na dnevni red prihodnje seje, kakor se je to že zgodilo glede nekega drugega predloga.

Deželni glavar:

Torej pride ta predlog kot drugi samostalni predlog na dnevni red ene prihodnjih sej, ker ima prej priti na vrsto že samostalni predlog gospoda poslance Pfeiferja glede podaljšanja Dolenjskih železnic.

Sedaj pridejo na vrsto točke:

5. Volitev upravnega odseka 12 članov.

5. Wahl eines Verwaltungsausschusses von 12 Mitgliedern.

6. Volitev verifikacijskega odseka 9 članov.

6. Wahl eines Verifikationsausschusses von 9 Mitgliedern.

in

7. Volitev odseka za letno poročilo 9 članov.

7. Wahl eines Rechenschaftsberichts-ausschusses von 9 Mitgliedern.

V svrhu, da se gospodje dogovore glede teh volitev, prekinem sejo za nekoliko časa.

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Predlagam, da se per acclamationem v posamezne odseke volijo sledeči gospodje . . .

Deželni glavar:

Vprašati moram visoko zbornico, ali se s tem strinja, oziroma ali nihče ne ugovarja temu, da se volitve na ta način izvrše?

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ker ni ugovora, smatram, da se visoka zbornica strinja s tem, da se volitve izvrše per acclamationem.

Poslanec dr. Šusteršič:

Predlagam torej, da se izvolijo in sicer v upravni odsek gospodje poslanci: dr. Tavčar, Pirc, Arko Franc, dr. Ferjančič, baron Lichtenberg, dr. vit. pl. Schoeppel, grof Margheri, Povše, Demšar, Mejač, dr. Krek in Jaklič.

Deželni glavar:

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poslanec dr. Šusteršič:

V odsek za letno poročilo predlagam, da se izvolijo gospodje poslanci: Galle, baron Rechbach, dr. Ferjančič, Supančič, dr. Majaron, Pfeifer, Dular, Drobnič in dr. Žitnik.

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poslanec dr. Šusteršič:

In končno predlagam, da se v verifikacijski odsek izvolijo gospodje poslanci: dr. Ferjančič, dr. Majaron, baron Rechbach, baron Wurzbach, baron Lichtenberg, dr. Šusteršič, dr. Schweitzer, Arko Mihael in Košak.

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki so za ta predlog, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto in torej so ti gospodje voljeni v odseke.

Naznanjam, da so se z izvanredno hitrostjo izvoljeni odseki tudi že konstituirali in sicer si je upravni odsek izvolil načelnikom gospoda poslanca barona Lichtenberga in namestnikom gospoda dr. Ferjančiča.

V odseku za letno poročilo je bil izvoljen načelnikom gospod dr. Ferjančič in namestnikom gospod baron Rechbach in verifikacijski odsek si je

izvolil načelnikom gospoda poslanca dr. Majarona in namestnikom gospoda barona Wurzbacha.

Vsled sklepa, storjenega začetkom seje, se vrši sedaj prvo branje vseh na dnevnem redu se nahajajočih točk in sicer:

(Skliče točke dnevnega reda 8. — 45. po številkah. — Ruft die Punkte der Tagesordnung 8—45 nach Nummern auf.)

Vse te predloge se bodo vsled prej omenjenega sklepa izročile dotičnim odsekom, kamor spadajo, namreč tiste, ki so finančnega obsega finančnemu odseku, druge pa upravnemu odseku. Izvzeta je samo točka 8., katera se izroči odseku za letno poročilo in točka 27., katera se izroči verifikacijskemu odseku, med tem ko točki 30. in 35. dnevnega reda sploh ne spadata pred noben odsek, kakor sem že prej omenil.

Dnevni red prihodnje seje je sledeč:

(Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Danes popoldne ob 5. uri ima šolski odsek sejo.

Upravni odsek ima tudi danes sejo in sicer ob 4. uri popoldne.

Finančni odsek ima sejo jutri, dne 15. t. m. ob 9. uri dopoldne.

Prihodnja seja bo v petek dne 17. t. m. ob 10. uri dopoldne.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 2. uri 15 minut popoldne. — Schluß der Sitzung um 2 Uhr 15 Minuten Nachmittag.